

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Martini Martinii Tridentini E Societate Jesu Sinicae Historiae Decas Prima

Martini, Martino

Monachii, 1658

Liber Octavvs

urn:nbn:de:hbz:466:1-11848

MARTINI MARTINII

è Societate Jesu.

SINICÆ HISTORIÆ

LIBER OCTAVVS

PRIMUS IMPERATOR

HOEIUS.

Imperavit annis VII.

LIUHEUA legitimâ uxore, Physiognomi filiâ, LIEU- Cyelo 42. an.
 PANGUS hunc primum filium suscepit. ; ubi per ma- 44. ante Chri-
 nus imperiû accepit à patre, dictum HOEIUM. Hic sum 194.
 moderatione, magnanimitate ac præcipuè comitate
 insignis fuit. Sed bonam illius indolem reliquâsque
 virtutes duo mirum in modum fœdârunt, effrenis libido, nimiâque
 in matrem indulgentia. Illâ in florenti adhuc ætate extinctus emar-
 cuit; hac mater sùsque deque habuit rempublicam. Quippe cum
 senectute probra quæque ac flagitia induit; seu potius, quæ vivo
 LIEUPANGO occultabat, aperuit, filio nunquam auso cohibere
 vel emendare matrem. Quæ proin exemplo sanè pessimo ad suum
 unius arbitrium libidinèmq; res imperij administrabat, Præfectos
 officijs exuebat, vel necabat, alios ad primi nominis etiam præfectu-
 ras extollendo.

Hæc igitur LIUHEUA sive filij erga se pietate, sive obedientiâ, Imperatricis
 ut Sinæ loquuntur, potentiâq; abutens documento fuit, nihil mulieris savitia.
 irâ savius esse, nihil petulantia flagitiosius. Quippe facultatem ultionis
 nacta, conceptum jam pridem odium in CIEAM concubinam ejus-
 que filium evomuit. Primò itaque CIEAM in palatio commoran-
 tem capit & in quodam conclavi clausam servat. Deinde Imperatoris
 nomine mittit, qui filium ejus IUYUM CHAO regem advocarent;
 At ille ter vocatus, ter venire recusavit. Denique tamen paruit; ve-
 rens, ne in Imperatorem rebellis audiret, cujus nomine vocabatur.

Nn

Impera-

Imperator, qui causam adventus ignoraret, ad se officiosè invissendum venisse ratus, tanquam fratrem omni vicissim honore ac comitate, quin & regali convivio perquam liberaliter excepit, LIUHEUA in omnem interim ejus necandi occasionem vigilante. Quæ quidem subinde se obtrahit in hunc modum. Fortè summo mane Imperator ad emittendas sagittas in hortum descenderat, cum negotium dat Imperatrix Praefectis majoribus, ut YUXO epulum in palatio instruerent, Ibi cum largè se iavitaret potando; per subornatum à LIUHEUA famulum repentino præcipitque mistum veneno poculum propinatum intrepitus hausit. Nec diu factum; & vi veneni se in omnes corporis partes insinuante, ibidem mortuus jacuit. Ajunt Sinæ, cujusdam alas aviculæ, quam CHIN dicunt, vino mistas, è quibus dispulveratis durum fit toxicum nec ulli medicinæ cedens, ei concivisse mortem.

Tum, priusquam Imperator ex horto rediret, in CIEAM grafata matrem, derruncatis ejus manibus pedibusque, præcis auribus, effossis oculis, toxicoque per vim infuso loquelâ miseram privat. Ita fadatam in palatij latrinâ jubet habitare, nec aliter ac suem ab omnibus & re & nomine tractari. Ex quo discas mulieris odio, postquam nacta vires est ac potentiam, nihil esse impotentius.

*Imperator
matris crudeli-
tatem im-
probat.*

Imperator ab exercitatione corporis rediens, ubi dira matris facta, CIEAMque patris sui delictum adeo miserandum in modum deformatam audiit; indoluit vehementer, ubertimque flevit ac tanto animi cum impetu, ut in morbum inde delapsus fuerit, è quo non nisi post integrum annum convaluit. Vocatam igitur matrem corrigere quidem vel increpare non est ausus; sed ita eam alloquitur. *Reprehendere te, multo minus pœnas à te mihi licet expetere. Filius tuus sum; in matrem impius esse non queo, nec, si queam, velim. Magno tamen opere tuis factis indoleo, quæ sunt homine prorsus indigna. Sed quando filius non est filium imperare matri; facio, quod possum, & jam nunc imperio toto me abduco, ne à me talia vel facta vel permissa credantur.* Neque fecit aliter ac dixit; matrique commissâ rerum summâ, se voluptaribus ipse vinoque dedit in tantum, ut utroque se vitio demum enecaverit. Merito reprehensus à Sinicis scriptoribus, & quòd matris flagitijs obviam ire nescierit, nimiam ei potentiam permittendo; & quòd relicto rei publicæ gubernaculo, voluptatis ipse mancipium factus fuerit.

*Imperij curas
deserit.*

Inter hæc FIUSCI rex, cognitâ fratris ægritudine ad eum consolandum adest; exceptus amantissimè, Frater enim, licet ex alia matre,

tre, Imperatoris natu major erat. Cúmque apparáset ei convivium, primum in accumbendo locum ætatis prærogativæ detulit. LIUHEUA, cui post infanda parricidia nullum erat inter fas nefásque delictum, invidiâ ringebatur. Itaque venenatum ei poculum propinat ac mortem. Suboluit tamen impia fraus matri Imperatori; neque dubitans, toxico dilutum esse poculum, quò matrem in posterum absterret à simili scelere, accipit ipse poculum, ebibiturúmque fingit. Exhorruit nimium quantum LIUHEUA; advolánsque illud è filij manibus creptum in terram effudit. Ita meditatam scelus patuit. Eius autem ocyus ex aulâ se proripuit, in suum regnum revertens.

Periculum à fratre ingenuo avertitur.

Altero Imperatoris istius anno morte decessit SIAOHUS, ingens illa stirpis hujus columna. Gratiâ & dignitate, quâ florebat, magnas potuerat, modò vellent, opes colligere. Verùm spretis omnibus etiam ZUON conditionem, quam acceptâ fiduciâ tenuerat, sponte reliquit, humilique tectò contentus procùl à pompâ, procùl à divitijs ætatem exegit. Admonitus eâ de re ab amicis, atque ut filijs suis prospiceret, rogatus, *Si filij mei ac nepotes, ait, probi & sapientes erunt; eis pro magistrâ erit hac moderatio & frugalitas mea, quâ comite nihil unquam illis deerit. Sin futuri sunt mali; unum id illis non relinquam, quo peiores evadant, quòvis demum insidijs ac vi salutem suam nudent. Secura paupertas est cum probitate; divitijs quanquam eâdem comite, periculose atque ab exitio proxima; si vitijs fomitem suppeditent.*

Erat SIAOHUS jam inde à puero summus cum ZAOSANO usus. Hunc ergo, quem probè nosset, de successore interrogatus, Colaumnominavit. Quam dignitatem ei LIUHPANGUS quoque moriens præfagio destinârat. Neutrum sua spes fefellit. Nam ZAOSANUS illius vestigijs insistens, eum magistratum pari cum laude gessit, prorsus alter SIAOHUS. Quæ res mirè populum affecit, qui multis carminibus exultans ei gratias egit.

Anno imperij tertio Imperator sororem suam ex aliâ matre TANNU TARTARORUM regi nuptum dedit. Quanquam Sinici scriptores tradunt, quæ superbia gentis est indignum suâ felicitate putantis, id fastigij puellam cum TARTARO jungi, unam ex ijs, quæ serviunt in palatio, fuisse. Quia verò LIUHEUA pro dote non tantum dedit, quantum expectabat TARTARUS; acerbas ac refertas contumelias ad eam scripsit literas. Excanduit vehementer superba mulier, & continuo bellum in TARTAROS imperavit. Nec defuit furioso

N n 2

decreto

decreto SANQUAIUS, qui operam suam offerebat, promittens se cum centum armatorum millibus vastaturum TARTARIAM. Contra quem consistens KIPUS unus è Præfectis, *Ne tu morte dignus es, qui talia jactas*, ait. *An non meministi, quo tempore LIEUPANGUS Imperator obsidebatur à TARTARIS, te milium ducem trecenta millia sub signis tuis habuisse? si tunc tamen nihil effecisti, si ad eò Imperatori supplicas non tulisti, ut redimere cogereur auro salutem suam; contra eosdem hostes jam cum centum millibus quid facies?* Hinc ad LIUHEUAM versus, TARTARORUM verba te non plus, inquit, quam belluarum voces movere debent. *Siquid boni promant, haud magni faciendum; nec, siquid mali, multum dolendum.* His à superbo Præfecto auditis Imperatricis ira utcunque intepuit.

Anno quinto ZAOSANUS summus Præfectus diem suum obiit. Huic anno sequente duo simul suffecti, UANGLINIUS & CHINPINGUS, ita prorsus, ut moriens LIEUPANGUS prædixerat. Eodem anno decessit etiam CHANGLEANGUS, vir consilij imperatoris inclitus, & de hac familiâ bene meritus in primis. Denique anno imperij septimo ipse HOEIUS Imperator etiam vitæ ac libidini suæ finem imposuit.

Mortuus Imperator.

Interim LIUHEVA stabiliendo sibi sceptro, quòque securiùs gubernaret, quotquot poterat è suis consanguineis ad summos honores evexit. Ea res totum ferè turbavit imperium. Et primò quidem LIUZANUM ac LINTAYUM duces militum creavit, id potissimum spectans, ut metu Præfectos alios contineret in officio. Præterea, nequis alius è LIEUPANGI filijs in imperio succederet, cujus summa penes ipsam, ut aviam, esset nomine tutelæ; per simulationem destinabat illud YEO cuidam adhuc infanti, quem ab infimæ fortis mulierculâ genitum, at à se suppositum, demortui HOEII prolem mentiebatur. Hunc, è medio sublatâ ejus matre, ne fraus manaret in vulgus HOEII narui alendum dedit. Struxerátque tantâ solertiâ dolum, ut nunquam innotuisset hominum ulli, nisi rem ipsâ postmodum publicâset, eodem YEO supposito Imperatore occiso, ut paulò infra docebimus. Ab hoc ergo tempore Sinis mulier imperavit annos octo, quod jam narrare aggredior.

Erat Imperatrix crudelitas.

TERTIA

TERTIA IMPERATRIX
LIUHEUA.

Imperavit annis VIII.

HÆc mulier, cui nihil dulcius imperio unquam fuit, non contenta plurimos consanguineorum ad summos magistratus ex infimo loco extulisse; creandis insuper aliquot regibus annum intendit. At UANGLINIUS, ut erat iusti tenax, obstitit huic consilio, quòd diceret, regnum, nisi ex HANA imperatrice familiam ortus esset, concedi posse nemini. Omnes enim Præfectos à LIU-PANGO iussos in hæc verba jurare, omnes promisisse, arma contra illum, qui aliud tentaret, esse sumtuos. Hæc loquendi libertas UANGLINIO causam necis attulit. Ulcerata namque Imperatrix LIUIS mandavit, ut eum interficerent. In cuius locum subrogatus est Pous CHINPINGI, qui adulandi vanitate gratiam non mediocrem inierat à LIUHEUA, socius. Tunc igitur ad CHINPINGUM versa, quænam ipsius esset de regibus sententia, scitatur. Ille non tam quid sentiret ipse, quàm quod Imperatrici placere sciret, expromens, *Imperator maritum tuum dum viseret, ait, ea fecit, quæ ad stabilisendum imperium tenendumque spectare videbantur. Modo tu clavum tenes imperij; quem torquere, quò velis, est in tuâ manu. Brevisser! quod libet, licet.* Lætis auribus accepit hæc Imperatrix, & aliquot è consanguineis reges fecit, beneficiario jure tamen sibi obstrictos.

*Cylo 42. an.
51. ante Christi-
sum 187.
Femina Sini
imperat.*

Sed una res eam maximè sollicitabat ad timendum sagacem, nec immemorem injuriæ, quæ CI regem affecerat. Quem, posteaquam pro eo ac destinarat, necare non potuit; placare ac devincire sibi constituit. CHANGUM igitur illius fratrem dignitate ducis excultum, aliquot propugnaculis etiam gubernatorem præfecit; ignara, quàm tetrum sibi suisque foveret anguem. Nam ab hoc LIUA potentia viresque fractæ viam ad interitum toti LIUORUM familiæ laxaverat.

Anno imperij quarto ubi suis rebus satis provisum, firmatumque imperium credidit; YEUM admodum puerum, cui sacramentum jam dictum erat, occidi jubet. Ad causam necis imprudens ei suffecit ætas.

*Supposititium
hæredem occi-
dit.*

Quippe septennis tunc YEUS noluit illam aviam suam agnoscere, nec

Nn 3

reginam

reginam matrem seque nepotem nominare. Hoc tempore tantum potentia LIUÆ familiæ creverat, ut eorum superbia insolentiâque contineri non posset ab alijs magistratibus. Omnium tamen flagrabant odio, quarentium undique occasionem eos reprimendi atque ad modestiam revocandi; præcipuè fidos inter Præfectos eâ de re sæpe multumque in medium consulebatur. Tandem CHANGUS dux primus ad vindictam prorumpens, in convivio unum è LIUIS nobilibus aggressus, quia cum insigni aliorum contemptu superbissimè loquebatur, ipse suâ occidit manu. Jam bellum LIUHEUAM in CHANGUM. FIUMQUE CI regem parantem, inopina mors & ipsam & CIUM oppressit. SIANGUS CEI filius patri suffectus in regno, paratis utrinque jam armis pugnandi facultatem non omittendam ratus, apertum bellum LIUIS infert. Contra quem LIUSANUS, supremus militum dux QUONINGUM legatum suum cum potenti exercitu mittit. Qui posteaquam audiit, SIANGUM non imperio, sed LIUIS infestum esse; cum eundem animo occurreret affectum, cum copijs omnibus ad SIANGUM defecit. Ea res LIUÆ familiæ fautores omnes ab illâ distraxit. Jamque CHINPINGUS etiam ac Pous maximi Præfecti ad defectionem spectabant; nisi à LIUIS vi retinerentur. Quare ut à CI rege gratiam inirent; ipse LIUAM familiam, quam adhuc foverat, occupato regis adventu perdere constituunt. Itaque, quàm possunt ingenti collecto exercitu, tanquam SIANGO bellum moruri; omnes è LIUA familiâ ad communem hostem debellandum invitant. Adsunt illi sanè quàm frequentes; omnibus paratis ad pugnam, Pous ad milites versus, *Vestram*, inquit, *ô milites, fidem & animum prius experiri placet, quàm cura hoste manus conferamus. Si omnino pro incolumitate LIUORUM pugnare decretum est vobis, dextrorsum abite; sin HANÆ familia partes mavultis defendere, sinistrorsum.* Mirum dictu! ne unus quidem miles oram dexteram petijt. Tantum erat omnium in illam familiam odium ex insolentibus eorum superbisque factis. Tum Pous immotos excitans, *Postquam ergo nulli vestrum placet, ait, malam causam sequi; agite, in LIUOS irruite, necate omnes, & odia, quæ merito in eos exardescitis, illorum cruore extinguite.* Ab extremâ dicit parte ruunt milites, & quotquot è LIUIS aderant, è vestigio necant. Deinde mares omnes ac feminae, pueri ac puellæ sanguinis ejusdem undique conquisiti sunt & morte multati. Pous ubi prima processere tam feliciter, legatum ad CI regem, qui jam

*Explorata
militum
fugia.*

*Liuæ fami-
liæ, cuius
sunt.*

jam proximè aberat, mittit LIUORUM interitum doctum monet, ut exercitum reducat. Quem enim alioqui crediturum, arma duntaxat eum contra LIUOS sumfisse, ac non potiùs ambire imperium? istud autem non usque adè infelix esse, quin fortibus etiamnum abundet fidisque Præfectis. Paruit bene monenti SYANGUS, & cum CHANGO domum revertitur. QUONINGO quoque cum exercitu, quicum defecerat, in regiam regresso, Præfecti omnes, jam à LIUE familie posteris nil metuentes, agunt de Imperatore eligendo. Quem cum leges nonnisi ex HANA arcesserent; HIUM LIUEPANGI filium, secundum TAI regem missis legatis invitant. UENIUS ei nomen erat; qui & familie jure Procerumque in se benevolentiam libenter usus, ubi venit, omnium consensu Imperator est renunciatus.

QUARTUS IMPERATOR UENIUS.

Imperavit annis XXIII.

Pietas, aliarumque virtutum studium, & præcipuè in parentes ob-
servantia imperium UENIO dedit, exclusis alijs fratribus. Nam ob has maximè artes est electus à magistratibus. Nec minùs bellicam quoque virtute claruit; repressis, ut in loco referemus, TARTARIS, imperium identidem ad prædas agendas involantibus. Ut primum habenas imperij tractare cœpit, summam CHINPINGI PAI, que præfecturam denuo ratam esse iussit; QUONINGUM aulae magistrum declarat. Post menses aliquot à magistratibus rogatus, ut KIUM filium imperij successorem designaret; ita respondit. *Quantum filio meo defertis, eum destinando sceptris; tantum mihi detrabere de meâ virtute, qualis eacunque est, videmini. Probi enim Imperatores ac sapientes non filijs, sed sui similibus, hoc est, sapientibus cedunt imperium. Tanta spes U & HOAIGAN reges, fratres meos manet; his, si virtutem amaverint, imperium post me debetur.* Urgent illi nihilominus, non antè desistentes, quàm cederet consilio. Hinc enim pacem imperij pendere, hinc turbam omnium extinctionem; nec ea nunc esse tempora, quæ olim, cum hominum simplicitas imperium sapientioribus ac virtutum sectatoribus deferret.

*Cyclo 42. 100.
59. ante Christ.
f. 179.*

Altero

Modestia Imperatricis.

Altero potestatis anno TEUAM conjugem legitimam imperatoriâ coronâ solemnî pompâ insignijit. Memorant hanc modestissimam fuisse feminam, morum elegantia & comitate inclitam. Concubinis, quod mulieres non facillè ferunt, eundem honorem, quem sibi haberi voluit; nullâ obtrectatione, nullâ invidia, ut sit, anxia. Nunquam etiam à marito imperatricis prærogativam ac titulum ambijt, liberum ei relinquens, quam vellet, extollere. Quin & Imperatricem jam renunciatam, Eunuchò ceremoniarum Præfecto iratam fuisse scribunt, quòd in convivio XINA M Imperatoris concubinam jusserat humiliori loco accumbere. Verùm perbellè se purgavit Eunuchus, hoc omnino convenire dicens, ut concubina sedeat humiliùs, ne LIUHEUE CEÆque renovetur exemplum. Tum XINA locum humiliorem ultro petijt, Imperatrice tandem consentiente. Cujus iram in Eunuchum magisne mirer an illius modestiam, quam nec Imperatricis urebat gratia, nec familiaris & sæpe vitiosa mulierum æmulatio, non facillè statuerim.

Recusati honores.

Habebat Imperatrix fratres duos, QUANGYUEUM & CHANGKIUNIUM; quos Imperator tanquam consanguineos multis terris donare volebat. At illi maximam partem recusantes, solùm quantum ad vitam honestè tolerandam sufficiebat, voluerunt admittere. Erant ambo Philosophi virtute ac scientiâ ævo suo incliti; cùmque summas etiam Colai dignitates promererentur, adduci tamen haud potuerunt, ut eas admitterent. Timebant, ne alij Præfecti criminarentur, idcirco tantis honoribus auctos, quia fratres Imperatricis erant; quæ ad instaurandum LIUÆ familiæ exemplum facilis erat via.

Imperatoris benignitas.

Vere primo, ut Imperator suum in populos ac subditos amorem animique commiserationem ostenderet, convocatos magistratus omnes alloquens, *Nunc anni placidissimum est tempus, inquit; nunc sol arbores, plantas, et quicquid vivit, latificat, ut cum calo hilarata esse omnia videantur. Sed in communi rerum omnium latitissimè multos è subditis meis video, qui malis oppressi, consenescent. Senum præcipuè me miseret, qui nisi sericis vestiantur, algent; nisi carne vescantur, esuriunt. Ego igitur, quòd subditi mei me non solùm ut dominum timeant, sed etiam ament ut patrem; illis non secus ac filijs providere cogito. Quare de meis tributis per totum imperium omnibus ætatem octoginta annorum superantibus carnis libram in singulos dies pendis volo; præterea quotannis serici*

rici gossipique libras ternas. Adhac, quâ patet imperium, tributorum dimidiam partem remitto; captivos autem omnes libertate dono.

Quò magis autem hujus Imperatoris comitas ac simplicitas patescat; juvat hic adscribere, quod de eo traditum reperio. Memorant enim eodem tempore adductum esse generosissimum ac mirâ velocitatis equum, qui viginti quatuor horarum spatio quiverit mille Sinica stadia conficere. Quem cum Imperatori obtulissent; tunc ille, imperij vexilla & insignia, inquit, cum iter facio, me præcedunt; currus & equites sequuntur. Jam si velocissimo infideam equo, famulitium utrumque vexem necesse est. Nam & illos superabo, qui præcedent; quique sequentur, multò me minùs poterunt assequi. Solus autem si præcedam, quis non videt nec majestatis à me nec securitatis haberi rationem? quæ igitur nec mihi necessaria sunt, & famulis meis insuper molesta, non accipio; edicòque jam nunc, nequis in posterum ad me muneris loco quicquam afferat ejus, cui sola raritas pretium facit, usitatis contentum atque communibus. Multa alia de hujus Imperatoris simplicitate ac frugalitate narrantur. Quale illud, quod omnia vasa testacea voluit esse in palatio; nec imperatrici neque concubinis discolors vestes vel acu pictas permittebat. In palatio præterea nil quicquam passus est, ut Præfecti volebant, aut innovari aut addi; suorum se parentum domo contentum esse dicitans. Nec enim ullâ re meliorem se illis, ut habitaret, quàm illi, magnificentius.

Eodem anno, qui fuit ante vulgarem Christi epocham supra centesimum octogesimus octavus, visâ est in Sinis memoranda solis defectio; quo mense, non est proditum.

Anno imperij tertio HOAINAN rex CHANGUS ad Imperatorum salutandum venit. Hic cum in urbe regiâ in XINXERUM ducem, cujus odio jam inde à puero imbutus erat, fortè incideret, impotens animi, stricto eum ferro interfecit. Hujus odij causa paulò altiùs est repetenda. CHANGUM Imperatoris fratrem LIUEPANGUS è formosissimâ muliere susceperat; à CHAO rege ob raram formæ pulchritudinem Imperatori missa. Hanc LIUEPANGUS LIUHEUE irritandæ metu servabat in occulto, furtivis indulgens amoribus. Non fallebat ea res XINXERUM; qui LIUHEUE, cujus gratiam prensabat, quidquid ejus erat, aperuit. Illa, ut erat iræ, præsertim æmulationis accedente infaniâ, impotens; nihil intentatum reliquit, quò mariti amasiam è medio tolleret. Sed hoc agebat, quàm

Oo

poterat

Ejusdem frugalitas rarissimum equum restat accipere.

In cultu & suppellectili modestia.

Cades dicitur ob inveteratum odium.

poterat occultissimè, ne si quid resciret Imperator, illam alibi tutam fervaret. At enim occulta licet, LIUHEUÆ tamen insidijs patebat, ubique ad mortem qua sita. Demum ubi filium enixa, capsulâ clausum per certos homines ad Imperatorem misit; tum ferendis, queis ab Imperatrice continuò vexabatur, molestijs impar, suâ sibi manu vitam exhaustit. Imperator ut illius morte vehementer indoluit; sic filiolum semper amavit, & cum curâ enutritum tandem HOAINAN regem creavit. Hic est ergo CHANGUS, qui matris mortem ulturus XINXEKIUM occidit. Post cædem in tutum fugâ se recepit, insulato Imperatore. Culpæ tamen aliquantò post factâ gratiâ redijt ad regnum suum; ubi de obtinendo imperio consultare cœpit. Sibi enim debitum credebat, quia natu major è LIUPANGI filijs erat, præceps audaciæque projectæ. Unde IUENYANGUM Præfectum, suum nunquam audijt suadentem, nequid adversus Imperatorem moveret, suo contentus. Demum eò delapsus est, ut sumtis armis in Imperatorem fratrem insurgeret. Sed brevi victus & ab omnibus desertus aufugit è prælio. Postea verò, quàm se nec regem vidit, qui volebat Imperator esse, fame voluntariâ vitam miserè finivit.

Rex fame voluntariâ mortuus.

Nanye regio Sinarum Imperatori se subijcit.

Virtus armis potentior.

Sub hæc tempora NANYUE dicta, quæ QUANGTUNG & QUANGSI complectebatur, in leges Sinicas concessit; illecta Imperatoris virtute ac pietate, cui missis legatis ultro subjecit sese, fecitque tributariam, quicquid librî, doctrina & politia Sinica juberet, factura. Mirum dictu! gens illa, quæ nunquam ad id usque tempus arma Sinica timuerat, nunquam experta erat, virtuti non est ausa resistere, Arma inimica fortasse sprevisset ac repulisset etiam; uni virtuti manus dedit. Nimirum nihil tam barbarum ac ferum est, quod vera virtus non mitiget. Ac documento plus uno compertum habemus, plus virtutem ad regna subjuganda valere, quàm vim & arma. Et quoties id vicijs amiserimus, quod armis fortiter obtinueramus; funesta exempla in hac decade narrata, opinor, abunde testantur.

Pecunia ratio apud Sinas.

Nunc videamus, quæ sit apud Sinas ratio pecuniæ. Nunquam eorum regibus placuit vel argenteam cudi vel auream monetam; fraudes, quibus ista gens assueta, lucrique sagacissima, præcaventibus. Solo pondere argenti vel auri valorem expendunt; & quatenus quidque mistum purumve sit, accuratissimè dignoscunt. Quanquam auro nunquam utuntur ad emendum; quippe quod non pecuniam, sed mercem esse dicunt. Hinc autem fit, ut argentum continuo quasi tormento

mento subiaceat, & in minutissima frustra ferreâ forcipe ad hoc aptâ diffringatur. Dein, ut cuique lubet, iterum in massas refunditur, ac velut reviviscit in unum collectum; donec pro-emptoris necessitate iterum secentur in frustra. Res est haud exiguae molestiae ac laboris; non tamen tot fraudibus obnoxia, quàm pecunia si foret apud Sinas in usu. Cupream verò monetam à multo jam tempore habuere; quam hic Imperator ad meliorem commodiorémque formam revocavit, ac concessit insuper, ut ubique, modò sine fraude, in toto imperio cuderetur. Nam ante hæc tempora fiebat hoc in solâ regiâ, magnò quidem Imperatorum quæstu, sed majori populorum incommodo, propter itinerum difficultates ac distantiam locorum. Monetæ formam rotundam esse voluit; & in medio quadratum foramen, quò faciliùs filum infereretur. Insignitur quatuor plerumque literis, nomen Imperatoris & impositum valorem significantibus. Liberum præterea fecit omnibus, undecunque sâlem colligere; potissimùm in id intentus, ut populi provideret utilitatibus, non ut eo vexando, suo tantùm serviret quæstui, quod est regum principumque personis oppidò indignum.

*Sal publicis
juri.*

Superiorum bellorum tempestas rem agrariam, in quâ Sinis magnam ad rempubl. momentum, non parùm afflixerat. Ad ejus artis refarcienda damna è Præfectorum consilio Imperator animum applicuit. Rationem plantandi moros, & bombyces educendi ab Imperatrice ceteras mulieres ejus exemplo doceri voluit; arbores & bombyces item in palatio alendi peculiari curâ ei mandatâ, cujus manus factas vestes sericas ad sacra tantùm adhibuit. Exemplo, cujus vis permagna semper fuit, cum à capite descendit in membra, commotæ totius imperij mulieres, etiam nobiliores, aggressæ sunt hoc artificium. Ipse quoque Imperator agriculturæ dabat operam, ut omnes ejus exemplo, etiam summi Præfecti, ad imitationem traherentur. Hinc rusticalia, festum Sinis diem, quem HINCHUN vocant, originem sumfisse crediderim. Rusticorum quidem proprius hic dies est; sed verè nobilissimus, quemque solemnem omnibus usus fecit. Primò enim vere, cum sol medium Aquarij signum ingreditur, etiamnum à Sinis ingenti per imperium universum pompâ in quâlibet civitate atque in ipsâ regiâ urbe dies iste celebratur, in hunc ubique ferè modum. Unus è primoribus Præfectis claro cum plausu symphoniâ gressibus præmoderante, collucentibus undique cereis & vexillis volitantibus,

*Res agraria
refluta.*

*Serici conficiendi
ars promota.*

*Rustica apud
Sinas celebrata.*

*Ingent vacca
testacea.*

*Floret agri-
cultura apud
Sinas.*

redimitus floribus ad portam Orienti obversam progreditur. Hunc virorum turba sequitur pompæ fercula vestibus portantium, quæ veterum historiarum de agriculturâ monumenta vel è papyro, vel è ligno ficta repræsentantur, sericis aureisq; textilibus fulgentia. Varijs in locis assurgunt arcus triumphales procedentibus. Plateæ omnes aulais dependentibus superbiunt. In hunc igitur modum Præfectus ad urbem portam, de quâ dictum, procedit, veri adventanti quasi obviam iturus. Inter simulacra cetera præcipuè duo eminent. Alterum est vacca testacea tantæ nonnunquam magnitudinis, ut ab hominibus quadraginta portari vix queat. Alterum, sed vivum, est adolescens, quem diligentem ac laboriosum spiritum appellant; qui pedem unum nudum, alterum tibiali testum habet, virgâ vaccam testaceam continuo percutiens. Sequuntur rustici, omnia ferentes artis instrumenta. Neque hîc quidquam vacat mysterio. Continua vaccæ verberatione significare volunt, quantam curam rustici debeant agrorum culturæ impendere. Per pedem adolescentis nudum, & alterum malè calceatum festinationem innuunt, quam rusticos oporteat adhibere, cum se rus conferunt ad laborem, ut nec temporis satis ad se vestiendos sibi permittant. Pompâ usque ad regis palatium, & in urbibus ad Præfectorum ædes deductâ, vacca testacea omnibus ornamentis ac floribus exuitur; è cuius aperto ventre, velut ex equo Trojano parvas magno numero vaccas, ex testaceâ nimirum matre testaceas extrahunt, è quibus unam singulis Præfectis mittit Imperator, simul monens ut omnem operam in agris colendis à populo curent adhiberi, seduloque invigilent, nulli nec agro nec homini liceat otiosum esse. Scribunt ipsum Imperatorem eo die terram aratro scindere ac sementem facere. Prorsus, ut sine aliarum gentium injuria verè affirmare posse mihi videar, haud aliam in agriculturâ magis diligentem, peritam & constantem esse, atque Sinicam. Unde non mirum, si tantæ hominum multitudini annonam terra sufficiat; cujus vix palmum unum in toto Sinico imperio, modò vel naturâ sit vel arte ferax, incultum aut sterilem invenias. Crebròque sermone celebrant Sinæ, maximum ac præcipuum regni opus agriculturam esse; nec alij rei magis à regibus & magistratibus iavigilandum.

Iisdem temporibus rex LEANG ab equo lapsus occubuit. Ob eam rem stabulo Præfectus sibi violentas manus attulit; reprehensus id-

circo

circo à Sinis, voluntariam mortem, ubi nulla virtutis vel honesti species apparet, improbantibus.

Anno imperij quarto decimo TARTARORUM centum & quadraginta millia, equites omnes imperio infusi, ad prædas more gentis agendas ad PUNGYANG usque penetrarunt urbem; ubi PINGKING hodie, urbs & ipsa, est sita. Contra quos Imperator ipse movere statuit; sed, postquam ingentem exercitum collegerat, mutavit consilium, importunis uxoris precibus retentus, & suo loco SIANGIUM Præfectum misit, secundissimo eventu. Ille quippe TARTAROS prælio fusos extra imperij limites eiecit, magnâ eorum editâ strage, omnique prædâ erepta, quam egerant. Sed enim haud multo intermisso tempore majoribus copijs, itinere duplici ac bipertito exercitu denuo in imperium sgressi, duas simul XENSIXANSIQUE provincias invasere, antiquâ prædandi cupidine. Tum verò Imperator, tripartito exercitu præmisso contra eos egressus, copias suas peropportunis locis ita disposuit, ut in provincias ulteriorem hosti progressum intercluserit. Primum exercitum ductabat AFUUS Præfectus, egregius bello dux ex AFUI familiâ, de quo sub LIEUPANGO diximus. Erat militaris disciplinæ tenacissimus, qui levem quoque illius impatientiam gravi poenâ multabat; de cetero suos milites liberalissimè tractabat & humaniter. Fortè ad ejus castra Imperator appropinquabat; cum, qui eum antecederant equites, excubias monent adesse Imperatorem, aperirent proinde portas. Contrà, qui stationem agebant, tesseram militarem exigunt. Quam cum illi reddere non possent; excubitores jubent eos recedere, alioquin hostiliter in eos invasuri, & Apud nos, inquit, tessera militaris, non Imperatoris nomen valet. Exclusus igitur Imperator coactusque recedere, cursores cum literis imperij signo munitis ad AFUUM mittit, queis adfuturum se monet. Tum denique AFUUS edixit suis, ut Imperatorem admitterent. Adest ergo cum suis equitibus Imperator; at excubitores etiam tunc eum arcent ingressu, causantes, se quidem jussos Imperatorem admittere, non tamen equo vectum, multò minùs ceteros equites. Interdixerat enim AFUUS severissimè, ne ullum unquam equitem admitterent. Quod fortasse fecit eo consilio; ut, quia TARTARI omnes equitant, & ob frequentem equitandi usum vix pedibus possunt incedere, strategematis eorum anteveteret. Utut est. Imperator unâ cum suis ex equo descendere coactus est; ille quidem sella gestatoriâ,

Irruptio Tartarorum.

Fides & constantia excubiarum.

toriâ, ceteri pedites omnes ingressi. Mos erat, ut, cùm Imperator veniret in castra, summus belli dux ad eum excipiendum procederet obviam. Sed hoc antè non licebat, quàm ordinâset aciem. Cùm igitur ad eò improvisò venisset Imperator, ut AFUUS tempus non haberet ad dispertiendos in totum ordines, ideo differebat obsequium. Ubi cognovit Imperatorem ad se jam ingressum; ita, ut erat armatus, ad eum excipiendum prodijt, stans ipsum veneratus, non flexo poplite. Sic enim ferebat mos Sinarum, hodièquæ fert, ut summus belli dux admissus ad Imperatorem, genua non flectat armatus; quo tamen obsequij genere reliqui omnes regem suum venerantur. Multi Praefectorum Imperatoris iram ab AFUO sumturi perviciâ pœnam verebantur. Sed contrâ evenit. Is enim & hunc & milites collaudavit, & talem tamque severam disciplinam ab omnibus servandam esse dixit. Deinde AFUUM omnium aliorum ducum supremum jussit, eumque contra TARTAROS expeditionis comitem esse voluit. Quos non pugnando, sed vias tantùm intercludendo, ad tantam rerum penuriam adegit, ut multis suorum extinctis fame, domum redire coacti sint, equis suis plerisque consumptis in cibum. Memoriae traditum est, AFUI ducis militarem disciplinam & exactam imperiorum obedientiam plus valuisse, quàm fortitudinem. Rectè quidem ac sapienter. Hæc enim sine alterâ subinde magis ad latrocinia, quàm ad victorias est accommodata.

*Albus color
Sini in luctu.*

Tertio & vigesimo, quàm rerum potiri cœpit, anno decessit UENIUS, optimus Imperator; quem triduo totum luxit imperium. Albâ omnes veste amicti; qui color luctûs apud Sinas est, ut apud nos pullus, index. Ejus rei rationem hanc afferunt, quòd sit color naturalis, cùm se reliqui ferè omnes debeant arti fulloniæ; quo se significare dicunt, nullam in dolore ambitionem vel artificium adhibendum esse. Nam ubi dolor verus est, abunde è naturâ ipsâ exprimitur.

Quis?

*Impostor pro-
mittit immor-
talitatem Im-
peratoris.*

Ceterùm hic Imperator nunquam se moriturum sibi penitens persuaserat; à quodam impostore deceptus, à quo pocillum magni pretij cum hac inscriptione accepit, *Hominum domino vita sempiterna!* quo promittebat eum immortalem fore. Delirabat in hunc modum anno imperij decimo septimo; quem imperij sui primum numerari voluit, vitæ perennis initium auspicari se stultissimè credens, epoto medicamento. Hac unâ re non sapuit. Neque ad eò mirum est hoc in Sini, vitæ proferendæ ad insaniam usque studentibus; cùmque

totam

totam felicitatem in eâ ponant, quia æternam ac meliorem ignorant, quidquid est huic indispensanda, omni studio sectantur. Et prorsus sibi persuadent ex LAOZUI doctrina medicamentis eò perveniri posse, ut immortales fiant. Quin multos esse fingunt in montibus errantes, qui nunquam moriantur, & avolent quasi spiritales, quocunque voluerint; imò in calum usque, cum libuerit, ascendant. Quid si fabulis hujusmodi materiam ac principium præbuerit ELIÆ atque ENOCHI historia? immortalitatis quidem hujus, multi sunt, qui toto passim imperio præcepta venditent; LAOZUI Philosophi juxtâ & sacrificuli sectatores, in quibus præcipuus TAUZUS. Hinc tam impensè chimica delectantur arte. Quippe penitus persuasum habent eandem esse rationem, quaque unguentum, quaque vita paretur æterna. Sed nimirum non essent solâ vitâ contenti, nisi divitijs abundarent insuper ad voluptates. Quæ mira prorsus & insignis est hominum alioqui sagacissimorum stupiditas; quâ de plura dicemus infra.

Refluere sub hoc Imperatore literarum studia; quique libri tenebris à CINA familia damnati latuerant, liberè jam in lucem protrahi cœpti. Quin & alij non minùs eruditione, quàm eloquentiâ pleni, nec ij pauci sunt compositi. Etiamnunc HANÆ familiæ scriptores magni æstimantur, ob dictionis ornatum ac styli. Sub eodem est inventa papyri conficiendæ, cui materiam sufficiunt arundines maceratæ, non vulgaris ratio. Hinc varia sunt ejus genera; quæ ad omnes, etiam vilissimos usus consultò accommodata divendunt per totam Sinam. Nec minùs variam habent ad scribendum; albæ, quæ in Europâ conficitur, nonnisi firmitate cedentem. Ante hæc tempora, ut est supra memoratum, arborum cortices adhibebant ac folia, in quibus literas stylo ferreo sculpebant. Hodie pro calamo utuntur penicillo pulchrè affabréque concinnato ex animantium pilis. Atramentum solidum, non liquidum miro artificio temperant; quod super lapides ad hoc paratos aquâ molliunt, ut à nostris pictoribus fit, cum colores terunt. Et in hunc modum omnia vel mente concepta vel ore prompta mandant papyro. Porrò modus atramenti conficiendi non inter mechanicas artes, sed liberales ab eis reponitur; quidquid ad literas quoquo modo spectat, è suâ vilitate in majus, illarum amore, tollentibus.

*Studia vestra
virescunt.*

*Papyri in
venta.*

*Sinarum
atramentum.*

QUIN-

QUINTUS IMPERATOR HIAOKINGUS.

Imperavit annis XVI.

Cyclo 43. an.
22. ante Chri-
stum 156.

Hic UENIUS imperium per manus tradidit; quem moriens ita scribitur allocutus. *Si mortem meam excipient bella, quod est proclive metuere; AFUUM ducem praclarissimum adhibe in consilium. Hic tuò committes omnia; nec dubitabis de illius fide, tot experimentis probatâ. Eius verò peritiam militarem quid attinet laudare, quâ Sina neminem habet ei parem?* HIAOKINGO consilium istud utilissimum fuisse rerum eventus docuit. Nam per AFUUM bella non pauca confecit felicissimè. Quanquam deinde nimius justique amor & constantia, sed præcipuè muliebris indignatio in odium Imperatoris eum adduxit, ac tandem miserè mori coëgit, ut in loco docebimus.

Reorum car-
nificina.

Mos erat à multo jam tempore apud Sinas, ut criminibus convicti tot in frustra secarentur, quot vellet iudex. Quæ carnificina subinde ad decem usque millia procedebat. Prima sectio grassabatur in supercilia; quorum detractâ pelle, tegebant oculos, quâ sitâ hinc etiam tribunalibus commendatione clementiæ, quòd reum iudices dolorem sentire quidem, non & videre vellent. Quanquam UENIUS Imperator hanc poenam mitigavit, si mitigata dici potest, quæ nihilo fecius est acerbissima. Nam sectionis loco tot ictus, quot iudici placeret, excipiebatur reus, gracili virgâ salicis tantum dolorem infligente, ut eâ verberatione multi sint enecti. Unde hic Imperator illam plus deminuit, ictuum meritorum tertiam tantum partem imperans. Sed qui statutas à patre poenas minuit, tributum auxit. Eius namque pensionem ad antiquum statum revocavit, ac dimidiam partem à patre remissam denuo exegit; causatus, rem agrariam restitutam, quæ obsoleta paternam tantisper indulgentiam sibi fecisset obnoxiam. In vestigalibus autem unum ex triginta solvendum imperavit.

Ebrietatis
mala ingentia
& varia.

Subinde totum imperium ebrietas miscuit. In palatio regulorum filij de more cum filijs Imperatoris educabantur. Inter hos erat U regis filius, IUNGO Imperatoris filio ante alios charissimus. Sed

hunc

hunc amorem viarum turbavit. Accidit enim, ut hi duo poculis sese invitantes, gravesque mero, primum de re non magnâ verbis contenderent. Mox verò surgentes è mensa, nec minùs irâ quàm vino calidi, de digniore loco altercari cœperunt. IUNGUS potissimum U regis filio irascebatur, quòd sibi debitum honorem non tribueret; eodemque loco, ubi potaverant, eum cultro trucidat. U rex auditâ filij cæde, vindictæ cupidus, contra Imperatorem hujuscemodi tragœdiam orditur. Sollicitatis regulorum animis, alios præterea sex in partes trahit ac jubet unâ secum in Imperatorem consurgere; omnes Imperatoris aut fratres, aut patros aut avunculos. Erant autem isti. PAUS U rex conjurationis author; KIUNGUS KIAOSI, KIMUSQUE KIAOTUNG reges fratres; HIENUS ZAOCHUEN, PIEUS CINAN, FAUS ZU, SUIUS denique CHAO, reges. Omnium potentissimi Uus & ZUus habebantur.

Imperator auditâ conjuratione, paterni consilij memor AFUUM cum summâ potestate bello præfecit, sex & triginta legionibus Siniticis, quas KIUN vocant, ei datis. Duodecim millibus & quingentis militum constar una legio; ducem supremum unum habet, & quatuor tribunos, præter reliquos minorum ordinum duces. Ex quo intelligitur hunc exercitum plusquam quadringenta & quinquaginta militum millia complexum fuisse. AFUUS quippe gnarus militiæ cum primis, ut reges à se mutuò distractos compelleret ad sui quemque territorij custodiam; divisis copijs, Præfectisque LILO duce ad invadenda CHAO, LUONPEO autem ad CI, regna missis, ipse cum robore exercitus contra federatorum copias tendens in ZU regum impressionem facit, à terris Imperatori obnoxijis bellum aversurus. Omnium primò occupavit HONAN, provinciam frugum fertilissimam, & alimentis abundantem. Sperabat enim, postquam eâ potitus esset, suis militibus nil defuturum; hostem verò solâ fame deleri posse. Non sefellit hoc stratagema federatos; qui proinde HONAN ingressi, vel pugnam erant commissuri, vel illam sibi provinciam retenturi. Jamque ad vallem obscuram YEU Sinis appellatam, inter altissimos HIAOXIN & que montes accumbentem pervenerant; cum AFUUS cognito eorum consilio militibus edicit, ut rectâ per vallem tendant, servatis semper ordinibus. Erat ei deliberatum LOYANG urbem antecapere, quòd facilius hosti viam intercluderet. Verùm, ubi paullùm processerat; CHAOXU ducis instinctu consilium mutavit, omisâque valle

Pp

per

Commeatus
interclusus.

per montes Orientem petens, superatis faucibus UQUANTIS per urbem LAUTIEN breviori quidem, sed difficiliore itinere ad YUNGYANG pervenit urbem. Ea quippe majoris erat quam LOYANG ad victoriam momenti. Magnis difficultatibus ac laboribus, quos exantlavit summa montium juga superando & impervia penetrando, favit exitus haud pœnitendus. Ingens periculum evasit, in quod omnino incidere debuisset ex insidijs, quas foederati reges, quâ impeditorum erant loca, in YEU valle posuerant. Posteaquam YUNGYANG tenuit, cui obtinendæ vix parem se credebat esse; perlatus, *iam est*, exclamat, *in nostrâ manu victoria! miseros illos reges vincam sine armis.* Nec temerè sic exultabat. Omnem enim commeatum rebelles per unam urbem YUNGYANG sperare poterant, de cetero asperrimis montibus interclusi. Urbis ab Imperatoris exercitu captæ fama non invenit apud reges primò fidem. Nec enim alas habere ac volare posse Imperatoris milites, per jocum dicebant. At ubi certior eâ de re nuncius haud ampliùs dubitare sivit; tum enimverò actum esse de se conclamârunt, si AFUUS detrectaret pugnam, in quâ unâ spem omnem posuerant. AFUUS interea de insidijs inter HIAO & XING paratis per exploratores monitus, à tergo militem in eos mittit, & inopinantes magnâ ex parte cædit. Jámque regum exercitus terga dare coactus, rectâ & ipse YUNGYANG petebat pugnam initurus. AFUUS autem cum HONAN provinciam interim ubique pronam haberet ad deditonem; regnum LEANG amicum (ejus quippe rex non stabat à foederatis) firmis præsidijs munivit, interdicens, nequid annonæ ad rebelles inde transvehi permetterent. Ab hoc enim regno pauci montes arcebant rebellium exercitum. Ceterum perpetuis altissimisque montium jugis claudabatur, HONAN provinciam à XENS I separantium. Itaque in medio clausi reges jam ad extrema solâ fame venerant; tantum exercitum annonâ deficiente. Omnem proinde lapidem movebant, quò AFUUM ad prælium lacefferent. At ille castris se continens, in rerum omnium abundantia securus irrisit hostes. Hoc consilium ubi frustra esse vident; ingressum in LEANG regnum moliuntur. Jam ad primam ejus urbem pervenerant; quam AFUUS permunierat undique, victoriam in eo positam esse dicens, si urbe non exeuntes, aliquantisper propugnarent mœnia. Interim pœnuriâ rerum necessariorum ingravescente reges solutâ obsidione AFUUS castra statuunt invadere. Nam invenerant viam antè, quàm hoc aggre-

grediebantur, quâ saltem aliquam annonam adveherent; quæ per HOAI fluvium usque ad amnem Zu in illum se exonerantis, parvis navigijs Zu adverso magnâ difficultate portabatur ad exercitum, ut-
 cunque felici hætenus successu. Sed AFUUS eâ de re certior factus ab exploratoribus, ad fauces amnis custodiendas levis armatura misit equites; qui, priusquam hoc resciscerent hostiles copiæ, regum inibi fuso præsidio intercludunt iter. Tum reges, ut AFUUM ad pugnam elicerent, circumire castra, instructis ordinibus eum laceßere, ac timiditatem exprobrantes ei protervè illudere. Ille contra nil moveri dicerijs inanibus, castrâque melius emunire. Præcisâ itaque pugnae spe omni, reque deploratâ, in ipsâ castra, quod ultimum supererat consilium, constituunt impetum facere. Nec prima procedebant malè, nisi stratagemate, quod adornabant, felicior AFUI virtus esset. Igitur intempestâ nocte robur exercitûs ad eam castrorum partem, quâ Boream spectabant, silentio tendere jubet hostis; & militum manum non contemnendam panico tumultu partem Australem aggredi. Hoc fecit eo consilio, ut AFUI militibus ad Austrum, ubi res maximè inclinata videbatur, averfis, ipsi à Borea, unde nihil hostile timeretur, irrumperent. Non latuit AFUUM ea fraus, ex incurfandi modo facilè suspicantem, ad Austrum non agi seriò. Ergo castra, quæ Boream tuebantur, non tantùm non nudavit præsidio, sed quantis potuit viribus, eam partem auxit. Ubi reges audiunt, ad Austrum increpuisse panicum; à Boreâ vacuam, ut putabant, partem aggrediuntur. Sed magnâ suorum clade repressi, cùm stratagema suboluisse animadvertent; effusâ fugâ retrocedunt à castris. Eodem modo milites Australes, quâ data via, profugiunt. AFUUS eruptione factâ fugientes per saltus ac montes infecutus, pecudum more mactavit; memorabili victoriâ potitus, nec uno suorum desiderio, septem regum sine proelio victor. FAUS ZU rex, quâ evaderet, non inveniens; ne in hostium veniret potestatem, mortem sibi concivit. Idem remedium eadem insaniam quesivere SURUS KLUINGUSQUE reges. U rex ad YUE regem amicum profugit, qui hospitem in Imperatoris gratiam perfidè necavit. Reges reliqui tres in AFUI manus venêre vivi, adductique ad Imperatorem poenas rebellionis dederunt, usque ad necem atrocissimè verberati. Neque hîc ebrietatis damnum stetit; sed in ipsum etiam ebrium redundavit. Quippe filio iratus Imperator excedere palatio jussum atque in reguli LINKIANGI humilitatem dejectum successione

*Septem reges
una pugna
victi.*

*Lasum jus
hospitij.*

cessionis jure privavit. Etsi verò in præsens abstinuit ab hac ultimâ sententiâ, cedens Præfectorum precibus; postea tamen eum ob pravam indolem & quòd semper in pejus rueret, rato priori decreto successione exheredem fecit, ut infra dicam suo loco. Verè ut dici queat, unâ ebrietate non unum Imperatorem modò, sed septem insuper interijisse reges.

Anno imperij tertio decimo TARTARI quoque Sinam ingressi sunt per fauces YEN dictas, quâ longissimè porrectus ille murus subeuntes admittit. His opposuit Imperator AFUUM; qui devictos eiecit ex imperio. LIQUANGUS, unus ex AFUI ducibus cum trecentum equitum alâ missus ad explorandum longius progressus, in aliquot TARTARORUM millia inciderat. Jamque fugam meditabantur sui, sine dubio ad unum omnes à TARTARIS, velocissimâ gente, casuri, nisi prudentior LIQUANGUS eos retineret. *Stratagemâ.* Quò vos, imbelles, aiebat, aufert inconsulta fuga? nonne videtis, quo nos in loco fortuna constituerit? ab exercitu nostro plusquam quadraginta stadijs distamus. Si terga præbemus hosti, non effugimus periculum, sed incurrimus. Ceriò enim nos prius assequentur, quam tantum spatium fugiendo emetiamur. Ego potius hoc faciendum putem, ut excitatis opere subitario castris nos sepiamus, multis vexillis undique ad panicum terrorem hostium in altum surrectis; quò fiet, ut nostrâ paucitate minimè cognitâ plures esse credant, quàm sumus. AFUI præterea tantus est apud TARTAROS timor, ut omnino mihi persuadeam non ausuros longius procedere. Factum, ut imperavit; elusisque TARTARIS proximæ noctis silentio cum incolumi agmine ad AFUUM redijt.

Nimia indulgentia parvum in liberorum noxia.

Habebat in palatio apud se Imperatorem UUM, minorem quidem natu fratrem, sed uterinum, sibique charissimum. TEUA quoque mater eum, ut ultimò genitum amabat unicè. Hunc & ipsius amore impulsus Imperator & matris gratiâ regem LEANG creat, claris honorum titulis auctum, præquam ceteros reges solebat. Quin & insignia quædam imperij vexillaque impertijt ei; quibus, cum in publicum prodiret, uteretur ad splendorem. Præterea quoties vellet, in palatij penitissima quæque ingrediendi copiam fecit, quod nulli concessum apud Sinas, ne filijs quidem, ubi septimum ætatis annum excefferint. Solis Eunuchis hoc licet, & ijs, quæ sunt è gynæceo. Sed his honoribus abusus UUS efferre se insolentiùs, & magis magisque tumens ad majora niti; demum ausus ab Imperatore petere, ut se-
nuncu-

nuncuparet heredem imperij. Quanquam non tam suâ sponte processit eò arrogantia, quàm XINGI & GUEI aulicorum impulsu. Cùm igitur aliquando apud Imperatorem præfente TEUA epularetur; quod clam optaverat, denique palam petijt. Nec ad ejus vota difficilis Imperator, postponens jus amori, jamjam annuebat; cùm IENUS & alij quidam Præfecti, quos inter & AFUUS, sic eum alloquuntur. *Quoties in imperio, filijs præteritis, frater declaratus est heres; semper ortâ seditione varia calamitates rempubl. invaserunt. Quò æquus est, ut meminere, imperator, te à majoribus tuis non imperium modò accepisse, sed unâ etiam, quæ sunt ab ipsis salubriter instituta. LEUPANGUS autem abavus tuus hanc inter reliquas leges imposuit, cùm essent Imperatori filij, nunquam fratres eligerentur.* Valuit apud Imperatorem hæc admonitio; atque ab incepto destitit. At UUS iræ impotens in consilij authores insurgit, eosque per XINGUM ac GUEIUM jubet interfici; uno AFUO, qui jam apud exercitum agebat, ad alias adhuc insidias reservato. IENUM ergo aliosque præterea decem è Præfectis majoribus hi, quos dixi, è medio sustulere. Quod ubi nuntiatum est Imperatori; mittit, qui & VUM & duos illis aulicos comprehendant. Sed eos in præfens VUS subtraxerat vinculis, in ima palatij deductos, abditosque, quâ nemini patebat ingressus. Ipse tamen captus, & jam capite plectendus erat, nisi TENÆ matris lacrimis flexus Imperator ferre sententiam distulisset. Inter hæc GUEIUS & XINGUS ubique quæsti, nusquam inveniebantur; donec uni demum è custodibus palatij res innotuit. Ille sibi suisque certum exitium metuens, quòd in secretam speluncam per se patuisset hominibus ejusmodi descensus; UUM convenit, & quid fato opus, deliberans, in eum sic invehitur. *Cur te ipsum, ô LEANGEREX, nosque tecum is perditum? nam certa mors atrosque manet, si locum relinquis perditorum hominum iniquis consilijs, quæ quò spectant, nisi ut imperij legibus fraudem facias? quod si resciscet Imperator, à te XINGUM QUEIUMque introductos in palatium; (quò quid est proclivius?) unius tuæ culpæ invidia se provolvit in omnium nostrum exitium. An tibi jam effluxit ex animo, paucos abhinc dies vitam tuam maternis condonatum esse lacrimis? Adhibe, queso, remedium in tempore; ne irati Imperatoris dolorem nondum bene sanatum denuo haud paulò gravius accendas.* Vera loqui custodem sentiebat UUS; ac partim amicorum, partim suo periculo utrinque evidentissimo commotus uberrimè flere cœpit. Tandem nuncios ad eos

PP 3

mittit,

mittit, qui monerent esse proditos, nec aliud praesto, quam in morte remedium; rogare proin, ut ipsi de se statuerent. Nuncios autem clam admonuit, ut, si cadere sua manu timerent illi, vi vitam eriperent. Sed ipsinet, quanto in discrimine versarentur, edocti, postquam supplicium impendens voluntaria morte redemerant, summo silentio in palatij nemore sepulti sunt. Speraverant illi quidem, Uo Imperatore, magnos honores; quibus imminentes in malefactis etiam fidelem operam navabant. Sed extremo suo malo didicere verum esse, quod dicitur, Mala consilia consultoribus pessima.

*Maternus in
Bluum amor.*

Interim TEUA mater nullum lacrimandi modum facere, de Uo filio sollicita, nec cibum nec somnum admittens. Quae res quanquam Imperatori matris vicem miseranti maximo dolori fuit; plus tamen publici boni affectus apud eum valuit, Uo negantem veniam pervicaci severitate. Optabat interim tamen, ut Praefecti rationem inirent, qua Uo placaretur. Aderant tunc commodum, qui ad UUM & reliquos capiendos missi fuerant; quippe ab VO de XINGI GUBIQUE morte docti. Quos ut Imperator sine praeda venisse videt; *Eccur UUM ac reliquos non adducitis, quos comprehendi iusseram? Ipsi jus, inquit, dixere jam perfidia sua voluntaria morte, qua vel suo iudicio digni erant. XINGUS ac GUEIUS jam dedere poenas. Rogamus igitur, ut hac de re nil amplius inquiras. Condona modo injurias tuas lacrimis matris tuae, qua se UI causa excrucians, nullam nec cibi nec somni partem capit. Dissimulandum est, quidquid est, in quo peccavit Uus; cuius crimen haud ab ipsius malitia, sed a perfidorum fraude profectum est, & venia tum hoc, tum illo praecipue nomine dignum, ne matrem eneces. Illo servato innoxio simul & matrem servabis, bis uno facto pio.* Tunc Imperator, Virique premor, ait, hinc pietate, ne matrem perimam; inde iustitia, qua salva Uo reconciliari non possum. Quare animi pendens ac plane nescius, utram in partem me flectam, hoc negotium vestro arbitrio committo. *Ite, meamque matrem iubete bono esse animo ac vivere.* TIENXAUS, qui huic quaestioni praepositus erat, ubi mentem Imperatoris intellexit; senio ac moerore confectam Imperatricem prope adiens, *Vive, ait, Imperatrix! Uus filius tuus salvus & incolumis est! Quae obiecta sunt ei crimina, nefanda illa quidem, ipso tamen insciens, facta sunt. Nulli culpa obnoxium deprehendi; unde innocens ab Imperatore pronuntiatus est. Hic demum ad iactitiam a moerore traduci passa se TEUA, lacrimas siccat, cibumque sumit, alacris utcunque.* Deinde

Deinde tamen Imperator VUM non eadem, quã prius, comitate tractabat; turbulentum hominis ingenium factumque formidans. Denique penitus à se removit eum, & nec mensam nec currum amplius cum ipso habuit. Uus autem videns, se illis molitionibus, quẽs imminebat imperio, Imperatoris gratiã excidisse, ineluctabili tristitiã oppressus non multò post fatis concessit, ingenti matris moerore. Quam ut quoquo modo consolaretur Imperator, in UI-filios LEANG regnum partitus, regulos creat; filiabus verò magnas donat opes, non leve luctuum, quẽs Imperatrix tantum non succumbebat, temperamentum.

Quanta in hoc imperio, quòtque mala nata sint è polygamiã *Polygamia regni molesta.* unius viri multiplici malo, vel maritis unam ante ceteras amantibus, vel feminis vagum sui amorem inter se invidentibus; suprà sapius est à nobis dictum. Sub hoc Imperatore quanquam & principatum & torum castè habente non defuit exemplum similis infamiã. Cùm pater ejus adhuc rerum potiebatur, ZANGÚLA YENIS regis neptis duas *Tragica ambitiosa multivis machinatio.* filias & filium SINUM è nobilissimo apud YENEM Præfecto, cui VAMHUNGO nomen, genuit. Hoc vitã functo ZANGÚLA juvenis adhuc, TIENO nupsit, apud Imperatorem gratioso, & unam è majoribus præfecturam administranti. Hic ZANGÚLÆ majorem ex UAMHUNGO filiam KINUANGO, & ipsi Præfecto, nuptum dedit. Quibus cùm nata esset filia, emicuit, ut solet, astrologorum & hariolorum ingenium, post magnæ felicitatis experimenta futuram denique Imperatricem divinantium. ZANGÚLA, mulier ambitiosa, credidit hæc avidissimè; neptemque magnã curã educatam, non plùs annos quinque natam, in regiam ad Imperatricis ministerium dimisit. Erat insigni formã prædita, quã ceteras omnes è toto imperio puellas facillè superabat. Tertium ac decimum attigerat ætatis annum, cùm IUNGUS Imperatoris filius natu major ex LIEUA matre, legitimã uxore, illam sibi sponsam depoposcit. Quod ut facilius impetraret PIAUAM ex UANGIA concubina sororem suam adhibuit, uti se apud LIEUAM adjutum vellet. At illa tantum abest, ut assentiretur, ut acriter filiam objurgatam de hac petitione, juberet à se facessere. Quam tamen longè proniorem votis suis habuit CHEUS alter Imperatoris ex VANGIA filius, eandem exoptans conjugem sibi. Nihil enim cunctata LIEUA, imò læsa, quòd ipsius nuptias ambiret, protinus eam tradit. Id matrimonium CHEO viam ad imperium stravit. Nam

PIAUA

PIAUA CHEI soror uterina, cognito puellam fratri sponfam provenisse; adversus LIEUAM & LUNGUM vehementer excanduit. Hinc apud Imperatorem identidem eorum obtrectare famam; contra, ubi se cunque dabat occasio, VANGIAM CHEUMQUE dilaudare. Quibus artibus aded in Imperatoris animum irrepfit, ut tandem LUNGUM filium exheredaret, ebrietatis illius, in qua tot malorum causa constiterat, memoriã suspensam aliquantisper iram fortius urgente. Quod ut commodius ac sine turbis ageretur, VANGIÆ secundæ uxori diadema imposuit spreta LIEA, CHEUMQUE illius filium imperij heredem declaravit. LIEA tantæ injuriæ impatiens, & si fato cessisset Imperator, atrociora rimens mala, quæ ut plurimum à successoris matre reliquæ uxores & concubinæ afflictarantur; cum iram & dolorem in æmulos effundere non posset, magnitudine mali oppressa moritur.

Neque hinc invenit exitum hæc tragedia. Multi enim è Praefectis indignitate rei commoti, cum obstarent Imperatori, néve primam uxorem ejusque filium aspernaretur, auctores essent; propterea intererenti fuere. AFUUS etiam ipse, tantus alioqui vir, cuique tantum debebat Imperator, eandem ob causam mulierum insidijs appetitus, atque in vincula coniectus, voluntariã inedia sibi vitam exhaustit. Nec verò jam solum Imperatori restiterat; sed etiam, cum ZINUM ZANGULÆ filium reguli vellet ornare potestate. Quæ libertas eum mulierum odio exposuit; quod non nisi extincto AFUO quievit. Tantum possunt ambitiosæ mulieres, ubi pronas aures, animosque maritorum vel amicorum sibi obnoxios habent.

Post hos & HIAOKINGUS diem suum obiit; undique laudandus, nisi quòd in eo summa levitas esset & inconstantia. Nunquam in ullâ causâ susceptâ, præterquam in VANGIÆ electione constanter permanisse memoriæ proditum reperio. Sed inter ejus laudes eminet obsequium & reverentia erga parentes, quæ, ut sæpius dictum, apud Sinas maxima primaque virtus habetur. CHEUS ei filius successit. Nam LUNGUM LINKIANG regem creaverat, exutum jure successionis, eoque in regno velut in carcere conclusum neque situm regiã urbe exire, ne, si vires suppetere audaciæ, turbas daret. Quoad vixit, magnæ semper ei curæ fuit agricultura, & bombycum educatio. Immensis opibus, quas collegerat, parcè utebatur. Quò factum, ut successorì affatim pecuniæ, quæ in his etiam terris nervus, suppeditaret

taret ad illa sumtuosa bella, quæ ante ipsum aggredi ausus est nemo. Nam & TARTAROS, qui colebant veterem TARTARIAM, armis invadens, ad internecionem ferè delevit, & in Indiam usque terrore sui prolato, BENGALAM etiam penetravit, de quibus infra.

SEXTUS IMPERATOR

HIAOUUS.

Imperavit annis LIV.

CHÆUS itaque partim fortunâ, partim arte, quod naturæ jus negabat, imperium obtinuit; & Astrologorum de ejus uxore prædictionem eventus probavit, felici Sinarum sorte. Verè enim egregius Imperator fuit. HIAOUUS dici voluit, quod obedientem Belligerum sonat. Diuturnum habuit imperium, hoc est, annorum quinquaginta & quatuor, ingenti vel sapientiæ vel felicitatis famâ. Sapientes ac literatos amabat mirificè; nec minùs senes prudentiâ canisque simul venerandos. Vtriusque generis homines undique convocatos vel ad doctrinam interiorem vel ad publica consilia adhibebat. Revixere quodammodo ac postliminio ad se rediere sub docto principe & doctorum amatore literæ. Libros, quotquot potuit, undique collegit & acquisivit. Nec bellicâ virtute minùs, quàm literis insignis fuit. Vtramque nimirum Palladem amicam habuit, armatam ac togatam. Omnium primò TARTAROS subegit ac domuit, eorumque terras ingressus, omnia longè latèque vastavit. Sinico etiam imperio vicinam INDIAM, eam præcipuè, quæ ad Libycum vergit, à GANGE clausam, ad BENGALAM usque regnum occupavit. Nulli sanè Imperatorum rebus gestis & hinc efflorescente nominis gloriâ cessisset, nisi egregias naturæ dotes ac virtutes, humanæ conditionis oblitus, longioris vitæ cupidine foedâset. Prorogandæ namque vitæ præcepta ad insaniam usque sectabatur; ridiculæque multa eâ de causâ fecit, deceptus ab impostoribus. Adeò verum est, Nihil esse in humanis omni ex parte perfectam. Sed de his omnibus exponam suo loco.

Vix patri iusta persolverat, cùm indicto sapientum conventu laudatas quasque leges & instituta optimorum Imperatorum ex ijs audire voluit; quòd diceret sibi nihil optatius vel antiquius esse, quàm sub-

*Cyclo 49. ann.
38 ante Chris-
tum 140.*

*Primus Tarta-
ros subegit.*

*Amor proro-
ganda vitæ.*

Qq

ditorum

ditorum bonum, & orbis totius cum Sinicâ politiâ conformationem, Aderat inter alios Philosophos TUMCHUNGUS, è KINGCHEU oriundus. Huic omnes consensu deferebant, ut Imperatori primus responderet. Quod ille pro eâ dignitate ac sapientiâ, quâ pollebat, tam egregiè præstitit, ut me non pigeat concionem illius hîc apponere, servatâ Sinicâ phrasi, quantum potero. Ea namque dixit, quæ au-
 disse nec Sinis indecorum fuit, nec Europæis erit fortasse inutile. Ego, aiebat, cum considero, quanta calum inter & hominem debeat esse consensio; reme timore plenam invenio. Nunc quidem calum non iniqua nobis promittit tempora; quin imò, quâ est erga nos pietate, mortales omnes pace vult ac quiete donare. Neque aliud jam desideratur, nisi ut obedientes celo, nobis vim inferamus. Primum, in quo laborandum, est verarum virtutum studium. Illud aures, illud oculos nostros diriget ac perficiet; ex hoc augetur & clarescit prudentia. Deinde vis nobis est adhibenda, ut nunquam non in rectæ rationis stadio curramus. Sic enim virtus continuo magnis exsurgit incrementis ac merita augebit. Est autem recta ratio, per quam tanquam per planum iter procedere debet bona orbis gubernatio. Illa pietatem, justitiam, politiam, optimas leges & pulchram inter reges subditosque consensionem complectitur; ex quâ bene constituta emanat continua illa multorum annorum series, & in orbis imperio ex patre in filios nepotisque derivata successio. Hinc denique orbis totius ad veram doctrinam existit vitæ, sanctitatem conversio. Regibus ante omnia, si quidem vera pietas eis est rectique ratio cordi; simul cordi debet esse perfectio sui, nunquam nisi quod rectum est, intuentium. Inde palatii totius auctoritatemque boni pendent mores; indidem porro magistratuum & præfectorum virtus ac sinceritas, populorum fides & orbis totius optima constitutio. Tali rege nemo erit vel ex vicinis vel ex remotis, quem non tangat regis ad exemplum cura sui perficiendi sequendique recti. Regis virtus instar venti, subditi sunt instar segetum; quæ omnes in illam inclinant partem, in quam impelluntur à vento. Nulla quidem res homines agit longius in transversum, quàm avaritia lucrique fames; verum sicut aqua deorsum ruens castigari sistique potest, ita hominum cupiditas legibus ac bonâ doctrinâ frenari debet. Eam ob causam antiqui reges primum illud ac præcipuum in principatu ducebant, uti scholas & academias constituerent, in quibus subditi ad doctrinam, ad pietatem, ad justitiam, ad humanitatem ac politiam informarentur. Ita puerilis ætas ad pulcherrimorum morum elegantiam adolescens, in parentes inque majores obedientiam & obsequium

Sapiens oratio
Tumchungi.

Similitudo,

Alia.

quum induebat. Optimi autem ac pij reges, qui malis in imperio successerunt, impressa vitiorum ab antecedentibus vestigia, ac pessimos inductos mores abolebant omnino, quò pulchrius ipsi demceps suas in administranda republica partes implerent. Et quemadmodum musci, cum instrumentum sibi metipso discors acceperit, prius illud explorant, chordas vel tendendo vel laxando, donec iusta proveniat harmonia; sic boni regis maiorum regum discrepantiam spernebant, & malas leges in bonas permutabant. Hæc dixi, ô Imperator, ut illos imitari te non pudeat, iam imperialis HANNA familia tua imperium totum pacificum habet. Adhuc ob bella ac turbas omnia in meliorem statum ab antecessoribus tuis redigi non potuerit; tibi, optime Imperator, hoc calum concessit, prudentiâ super omnes pollenti, & quid agere conveniat, probè intelligenti. Sed memento illius dicti, quod in proverbium abiit; Melius est rete accipere ac pisces capere, quàm illos tantum natantes videre ac laudare. Manus ad opus applicandæ sunt, non solum ingenium ad intelligendum.

Alia.

Proverbium.

Inexpectata erant hæc Imperatori, futurum speranti, ut ad ardua se atque ad bella suscipienda Philosophus animaret & horraretur. Magno enim atque excelso erat animo, & orbem totum suis victorijs destinante. Quam ob causam antè jam exquisierat rationem totius orbis ad Sinicam politiam conformandi. Sed negabat Philosophus ex eorum secta bella digna esse, quæ ab Imperatore tractarentur; & plus virtute, quàm armis effici posse credebatur. Verùm, ut erat prudens Imperator, id dissimulare, laudare Philosophum; & ut plura doceat, mandare. Tunc TUMCHUNGUS opinionis suæ tenax & pacis opus urgens, eâ super re porro sic disseruit. Qui doctos, inquit, ac sapientes ad se vocat ac consultat, nec deinde salutaria docentes audit; eam similem dixerim illi, qui lapidibus gaudet pretiosis, quos ubi plures adhuc rudis collegerit, nullum tamen unquam expoliri curat, unde illorum pulchritudinem non videt. Magna CONEUTII doctrina est, quam omnes sequi amplectique debent, eamque alijs tradere. Ille pacis artes ac belli docet optimè; quæis, ô Imperator, si animum imbueris tuum, homines verè sapientes te amplectentur, ab eis necessaria recte orbis gubernationi atque optima præcepta disces. E doctrinâ CONEUTII vera existet sapientia. Meminisse quoque te velim præmijs virtutem acui, poenâ verò timorem injici. Illis bonos ornare, his malos coercere, si qui sint, debemus quidem; at bonâ piâque gubernatione id efficiendum est, ut mali non sint. nec adeo poenâ necessaria, solisque præmijs utamur. Ita denique bella cessabunt.

Similitudo.

fabunt. Regum munus, quod eis calum imposuit, in pietate ac virtute consistit. Virtutem debent reipublica; poenarum aut suppliciorum terrorem procul habeant. Hæc enim præter calum voluntatem adhibentur, neminem volentis esse malum, sed omnes bonos. Fungantur reges bene suum munus, calum sequantur nutum, pietatis perfectæque virtutes curam habeant. Sic vitia, sic poena, sic bella demum ex orbe pellentur.

Hæc postquam Imperator audivit, ut in eam rem plura disputaret, imperat, mirificè delectatus ejus facundiâ. Et ille sui similis ac constans, quamvis nôisset Imperatoris ingenium, dicta jam exemplis confirmare cœpit. H I A A, inquit, prima imperialis familia quo tempore rerum potiebatur, plurimum fidem atque integritatem amabat. X A N G A verò ab illâ proxima simplicitatem morum ac comitatem; C H E U A denique familia tertia ornatum & urbanitatem. Ne pigeat sequentes Imperatores antiquorum insistere vestigijs, optima ex quavis familia eligendo. Nemo quidem inficias ierit, recti rationem & quicquid huic consentaneum est, originem è celo trahere; sed quemadmodum calum unum semper fuit & immutabile, ac perseverat, ita recti ratio ac consentaneum idem, quò antea fuit, etiam nunc esse debet. Nihil virum amat humile, nihil vile; quod si caderet in virtutem, jam virtus non esset, quippe vitij commissa. Sed alta solùm ac magna æternumque mansura continet; in solo pulchro & bono consistit, quibus, quicquid est in orbe nobile, continetur. Iam quia bella nihil habent pulchri, nihil boni; è virtute aliena sunt & vitiosa. Y A U M regem secutus est X U N U S, X U N U M I u u s. His omnibus una recti ac consentanei fuit eademque ratio, quam alter ab altero quasi cum imperio per manus accepit. Qui bene sanèque volet orbem regere, hanc rationem sequatur necesse est. Quam quicumque deseruerunt olim, mali reges fuere; mali autem ideo fuere, quia illam, que unica est, bene gubernandi rationem deseruerunt. H A N A quippe familia nostra post multa bella reique publica perturbationes, pacatum tandem imperium tenet. Hoc ut quietum conserves, necesse est, atque pacatum. Oportet quidem in præsens de urbanitate atque ornatu C H E U A familia nonnulla detrabere; sed & multa integritatis ac fidei ex H I A A gente assumere. Non sunt omnia omnino innovanda. Quemadmodum enim currus easdem habet rotas, quas habebant antiqui, & flumina eandem alveum, calum denique motus eosdem; ita homines ijdem sunt, eademque constantes voluntate. Quare ad eos regendos eadem debent esse statuta, leges eadem; ne peregrinis ac novis inventis monstra potius im-

vobamur.

Similitudo.

Similitudo.

vehamus. Sufficiant nobis regum antiquorum exempla; è quibus facile bona eligentes, mala, si qua fuerint, vitabimus.

Imperator itaque tunc quidem abstinuit, & pacis artibus totum se dedit, leges ac statuta ritusque imperij ordinavit. Rem etiam agrariam, magni, ut sæpius dictum, in imperio Sinico momenti, temporum injurijs iterum labefactatam restituit.

Vna res tamen eum anxium habebat, & à consilio belli exteris inferendi avocabat. Iu u enim YANGCHEU rex, Imperatoris frater natu major, licet ex aliâ concubinâ, vir audax & insolens, imperium ætatis prerogativâ sibi debitum, ab HIAOUO occupatû indignè ferebat, & multorum animos in partes sollicitabat. Imperator ergo, priusquam res erumperet in arma, obstinatum ac ferocem fratris animum emollire tentat, & perspectâ TUMCHUNGI virtute ac persuadendâ gloriâ, & quantopere à bellis omnes absterreret, eum ad YUUM fratrem legat, quam ob rem mitteretur, bene instructum. Per hunc igitur ad fratrem plenas humanitatis atque officij literas dat, rogâtque, ut tantum hominem eo in honore apud se habeat, quem illius virtus ac sapientia merebantur. Mira itaque TUMCHUNGI in agendo *Agendi doceritiam.* dexteritas cum virtutis opinione conjuncta, ferocem Iu u animum sibi conciliavit. Quo factum est, ut sæpe ad colloquendum invitatus, paulatim optimis monitis atque consilijs eum ita placârit, ut planè Iu u in alium mutârit virum, effeceritque, ut fratri non ampliùs invideret fastigium. Tantam vim habet vel apud malos virtus, quæ verè in res omnes imperium habet.

Memorant deinde, TUMCHUNGUM post multa alia præclare *Amor vite private.* acta turbas aulae præfecturæque pertasum, domum, unde pauper emerferat, pauperem rediisse. Ibi ludo aperto magister factus, undecunque advenientes, publicè Philosophiam Sinicam docebat. At non eo perinde carere poterat Imperator, qui nullam magni momenti rem aggrediebatur, nec implicatum aliquod negotium absolvebat, quin prius TUMCHUNGUM per literas consuleret. Ajunt autem auctores Sinici, adeò prudenter eum ad omnia respondisse semper, ut, quod ipse suavisset, illud omnino esset optimum; quippe quo in rebus ac negotijs conficiendis nemo erat clarior, nemo justior.

HIAOUUS, ut dixi, bellorum erat ac militum amans. Vnde *E venationis periculum.* cum ab armis temperaret sibi, Præfectis pacis studia suadentibus; venationi se addixit impensè, robustæ voluptatis gratiam secutus.

Aliquando tamen in illâ nimius fuit. Iuvenis namque ac viribus pol-
 lens gaudebat maximè, omni spreto periculo, & apros & ursos ipse
 solus invadere, solus ferire. Forte autem accidit, ut huiusmodi feras
 insequens ab aulicis ac famulis longius discederet, aberraretque il-
 lactenus, ut inveniri non posset. Ibi solus à latronibus captus proximè
 aberat ab ultimo discrimine. Nemo enim ex ijs Imperatorem eum ef-
 se suspicabatur; aliud proinde nihil quàm ipsius necem ac spolia cogi-
 tantibus. Sed in hoc rerum articulo quadam anus ei salutis fuit, latro-
 num famula; quæ ex corporis habitu facièque imperio dignâ minimè
 vilem conjectans hominis fortunam, periturum insuper miserata, mô-
 dum, quo præsens periculum evitaret, ostendit. Ex hac occasione,
 SIANGUS, supremus militum Præfectus, ut Imperatorem à nimâ
 venandi voluptate averteret, in admonentis authoritatem assurgens,
*Gaudium est tuum, inquit, in via, devia, & periculossissima quaque mon-
 tum loca subire, ut feras sagittis figas. At enim timeo non perfundtoris,
 quod modo tantum non contigisse vidimus, ne tandem illam veram habeas
 obviam, qua te adducat in pericula nunquam provisa. Fortasse spernet
 arma & inimicorum vim virtus ac fortitudo tua, sed hæc, ubi cum bestijs
 venit in certamen, parum valent. Perspicax es & multum in posse-
 rum prospiciens. Vitare naturâ tuâ, quaeso, & ante periculum obviam ito
 periculo. Nec illud tacuerim æquum non videri, dum capis feras, interim
 abs te tuorum subditorum vastari agros, & agricolarum duros labores ab
 equis tuis pessumdari.* Audijt hæc patienter Imperator; quoque in-
 posterum essent à venatione indemnes agri, amplum & in multas leu-
 cas patens ferarum septum excitare totumque montem NANXAN
 muro cingere meditabatur. Verùm ubi necesse fore comperit, eo ope-
 re magnam agrorum partem includi; destitit ab incepto, seipsum po-
 tiùs vincens, & quamlibet gratam venationem sibi negans, quàm ut
 induceret in animum subditis damnum facere. Tantus semper fuit
 apud Sinicos Imperatores, quæis probitas cordi, suorum amor, & in-
 imperando cautio, ex æquo & iusto agentes omnia, nihil ex libidine.
 Res sanè digna, quam omnes imitentur reges, & præcipuè Christiani.
 Itaque antiquorum regum septis contentus, in eis venabatur ac mili-
 tare robur exercebat.

*Oratio Præ-
 fecti à venatio-
 ne dehortan-
 tis.*

*Audita ab
 Imperatore
 publice hono-
 rat.*

*Sinarum disci-
 plina quinque
 libris compre-
 hensæ.*

Anno imperij quinto cum iam multos apud se haberet sapientes
 ac liberaliter tractaret; mandavit, ut quinque libros, quos UKING
 Sinae vocant, à patre suo jam inventos in lucem darent. Singulis do-
 ctos.

tores præposuit, ut eorum doctrinam alijs explicando traderet. Primus est **LEKING** sive mutationis liber, qui per figuras ac symbola doctrinam suam proponit, ut initio hujus epitomes explicatū. Secundus **XUKING** dicitur, hoc est, librorum doctrina, sive liber librorum. Est antiquarum trium imperialium familiarum ad compendium redacta historia, non omnes quidem omnium familiarum Imperatores, sed aliquos tantum, & præcipue probos, ab eis vel dicta prudenter vel præclare facta enumerando. Initium ejus libri est **YAU** Imperator; narrantis deinceps & explicantis gubernationis modum, quo veteres Imperatores usi fuerant; multa quoque tractantis de statutis, legibus ac ceremonijs, quas primi Sinarum Imperatores adinveniant. Tertius est carminum liber, **XIKING** appellatus, qui Poëtica inventioni jure suo indulgens, non prosâ, sed vorsâ oratione rerum naturam commodè explicat, ab Imperatoribus bene secusque facta denarrat. Quartus est **LKING** urbanitatis ac morum liber; hic continet ritus, mores, & quidquid ad civilitatis partes spectat. Nulla ferè est humana actio quamvis minima, cui modum non præscribat. Stoicâ severitate non absimilis ijs, qui se magistros morum profitentur; nisi quòd minutijs quibusdam scrupulosè persequendis non effugiat legentium fastidium. Agit etiam de divino cultu bene ac graviter. Quintus liber est **CHUNCIEU**, **CONFUTII** partus; quem ver possis & autumnum dicere. Varios in eo reges proponit, bonos juxtâ malosque, neutrorum famæ obnoxius, fugienda, sequenda, pro cujusque meritis, aut damnans aut commendans in posteritatis exemplum. Propositum erat **CONFUTIO**, belligeros ævi sui reges à rixis aliisque malis avertere, vitiorum fœditatem, pulchritudinemque virtutum, uti supra dictum fuit, ostendenti. Hos ergo quinque libros Imperator primo nitenti restituit, publicique juris fecit unâ cum **CONFUTII** **MENTII**que Philosophiâ. Horum doctrinam omnino callere debent, quicumque ad literatorum honores adspirant. E reliquis verò unum necesse est eligere, cujus scita tueantur, qui doctoris ambiunt insignia. Porrò manu scripti erant hi libri omnes, quòd ijs temporibus nondum apud Sinas esset inventa typographia; quæ, ut ex Sinicâ constat historiâ, sumit originem anno post Christum natum circiter quinquagesimo.

Cum septem annorum spatio rempublicam optimè ordinasset nec præsidjs militaribus minùs, quàm legibus firmasset; tum **TAR**

TARIS

*Præfili comm
filio ruptum
fadue.*

TARTARIS bellum movere cœpit, perfidè pacem cum eis factam frangens, Ad hoc eum QUEIUS unus è Præfectis ultro propensum & currentem facillè compulit. Sed author belli QUEIUS haud multò post mali consilij poenas dedit, ut mox referam. Hoc itaque bellum Imperator contra TARTAROS suscepit, quàm potuit occultissimè. In causam belli magnus ille murus prætebatur, cuius tuendi muniendique specie duos misit cum summâ potestate duces, LIQUANGUM & PUXEUM, utrumque iusto exercitu instrum. Hos dein Imperator ipse cum trecentis militum millibus subsequitur. Quem exercitum ad vallem accumbentem ad MAYE seduxit, excitatis inibi, quoad ejus fieri potuit, clam hoste castris. Animus erat, collectis copiis omnibus, inopinantes TARTAROS invadere, idque tanto silentio succedendum sperabat, ut nihil ejus TARTAROS adverteret. Sed hos non sefellere tanti motus; accedente præsertim securitate QUEII, cuius famulus ab illis cum literis interceptus est. Ergo TARTARI ad vim repellendam se parant. Imperator ubi sua consilia detecta videt, sive ut è TARTARORUM animis suspicionem evelleret, eosve placaret, sive ut QUEIUM puniret, tradidit eum carceri. Vbi perfidiæ poenas dedit, sibi ipsi carnifex factus; & unde gratiam Imperatoris sperabat, mortem invenit. TARTARI tamen QUEII morte non contenti, bellum suscipiunt, perfidiâ Imperatoris altius in eorum animos descendente, quàm ut eam concoquerent. At viribus suis eliffi, donec è terris suis majores copias advocarent, murum, quotquot ibi in præsidio erant, ingrediuntur, ac prædas agunt. Sic Imperator, qui aliena vexatum ibat, sua defendere coactus est. Quare cum videret inapertum jam bellum rem evasisse; rerum suarum satagens, quatuor duces in varias partes ad illos reprimendos dimisit, traditis unicuique decem armatorum millibus. Omnes tamen à TARTARIS fortiter excepti sunt atque rejecti. Unus CHINGUS victoriam de TARTARIS reportavit; quorum septingentos cum totidem equis captos ad Imperatorem deduxit. Eum, quò reliquis ducibus adderet animum Imperator, in illis TARTARORUM confinibus, quâ ipsos devicerat, dynastam creavit, attributo illo territorio. Jam hiems imminebat, in his locis asperrima. Quare Imperator in regiam regrediens, LIQUANGUM ei bello cum amplâ potestate præfecit. Jamque TARTARI quoque advenerant, nec viribus nec numero imperialibus impares. At postquam audivere LIQUANGUM esse summum ducem, pugnam

*Consilij mali
author. RANNA
das.*

pugnam inire non sunt ausi, nec, quàm diu illic stetit, murum transgre-
di. LI QVANG I namque fortitudinem ac felicitatem à multo jam
tempore perspectam habebant, nec eum alio nomine quàm VO LAN-
TIS DV EIS vocabant. Sæpe nimirum conficit sola fama bellum. *Volans Divus*
Sed nec Imperator suos extra Sinam abire sinit. Terrebat eum regulor-
um quorundam nimia potentia, formidantem, ne sparsis aliò viribus,
aliorum in Imperio vires experiretur. Et certè reguli nonnulli jam ni-
miam creverant, in quibus vnus mille stadia terrarum quadrata
habebat, cum Imperij leges ad summum centum stadia regulis conce-
derent. Itaque timens, ne facerent, quod sub Patre suo fecerant, milites
non emisit. Interea tamen huic malo prudenter iuit obviam novis *Novis legibus
quæstus Imperij
consultum.*
quibusdam inventis Legibus, Decreuit enim, vt in posterum Reguli
acceptas jure beneficij terras inter omnes legitimos filios æqualiter
partirentur. Nec enim jus & fas esse, vt vno omnia accipiente reliqui
fratres in paupertate essent. Hinc illud existere, vt mortui parentes
justis honoribus careant, quibus eos filij omnes afficere non possint pro
eo ac dignitas eorum postulat, obstante paupertate. Magnam verò
vim habet apud Sinas ea ratio, quæ à parentum obsequio petitur.
Quam ob causam etiam nunc mos est, vt filij omnes æqualiter inter se
parentum diuidant bona. solum imperium integrum atque indivisum *Hæreditas æ-
qualiter diuisa.*
vni cedat. Deinde statuit etiam vt beneficiarij terræ vbi fortè legiti-
mus successor deesset, ad Imperium devoluerentur vnde avulsa fue-
rant; nisi ipse Imperator pro Regulorum meritis aliud statueret. Hæc
duo decreta statim vim habere voluit. Quò factum est, vt regna bene-
ficia secundo ac tertio genitis lacantibus in varia distraherentur
dominia. Quæ res etiam primogenitorum amorem in Imperatorem
conci iavit, nec minorem à Regulis securitatem; id quod prætende-
batur.

Decretum insuper, vt in posterum Imperatoris esset, Regulis omni-
bus summum Præfectum dare, nec sine illius consensu liceret his eum
electo alio respuere. Hoc decretum CI Regi mortem attulit. I EN-
N I V S namque apud Imperatorem gratiofus, summusque CI o Præ-
fectus datus, incestus ei crimen intulit, quasi cum sorore consuëssset; ad
quod experiendum ipsum gynæcæum ingressus est. Non ferens tantam
Præfecti audaciam, tantumque dedecus CI Rex, mortem sibi concivit.
Quo audito Imperator I E N I V M cepit, & cum tota consanguinitate *Punita nimis
audacia.*
tanquam reguli interfectorem deleuit. Sed præcipua illius occidendi

R. I.

causa

causa fuit, quòd hic casus Regulos quàm plurimos irâ & indignatione accenderit; quiritantes nimiam summorum Præfectorum audaciam & insolentiam esse. Quos vt placaret Imperator atque ostenderet hoc se minimè volente factum; eapropter IENIVM morte multavit. Odij porrò, quod IENIVS in CIVM conceperat, causa fuit, quòd Rex filiam eius vxorem accipere noluit, quam optabat ei nuptum locare.

Chimici Sinenses immortalitatem spondent.

Interim tamen Imperator ab impostoribus deceptus, in terris æternæ vitæ præcepta sectabatur. Illi namque chimicâ pergebant arte se non modò aurum atque argentum facturos polliceri, sed & medicinam illam, quâ sumtâ viueret æternùm & in XINSIEN, vt vocant, mutaretur. Amabat impensè res raras & exquisitas; quæque curiosa pascunt ingenia, ijs plerumque delectabatur. Vnde illis impostoribus aures dedit, maximè cum id promitterent, quod vnum ad felicitatis apicem Imperatores Sinici sibi deesse credebant. Hinc titulus ille, quo præcipue gaudent & ab omnibus vocantur, VAN VAN SV, quod decem annorum millia significat. Hoc titulo perpetuò cum inter loquendum, tum scripto appellatur. Immortalitatis igitur adipiscendæ causâ curauit extrui palatium ex meris lignis odoriferis, ex cedro, inquam, cypresso, camphurâ & id genus alijs, cuius odor ad viginti stadiorum distantiam profusus facillè percipiebatur, vt Historici scribunt. In eo Palatio cupream turrim viginti perticarum, stupendum sanè opus, extrui iussit; intus ad summum vsque patente, per cochleam ascensu. Ingens ibi erat cuprea peluis ad modum humanæ manûs fusa, quâ ros purissimus in singulos dies colligebatur; in quo rore vniones æternæ vitæ medicinam macerabat, quibus ex impostorum fraude sperabat se immortalem fore. Præterea mirè Palatium exornauit atque in tantum, vt tradant, omnia Sinensium Imperatorum ad hoc vsque tempus palatia illi magnitudine ac splendore celsisse. Vnum, quòd in hoc Imperatore planè mirandum, non omiserim. Nam licèt his nugis operam daret, nunquam tamen officio suo defuit; quin alia ex alijs negotia maiora semper & altiora meditabatur. Istud quoque circa immortalitatis præcepta de hoc Imperatore narratur. Quem cum Impostor quidam poculum miscere docuisset, quo exhausto fieret immortalis; poculum parauit, & vrgentibus quibusdam Præfectis supra mensam posuit. Tum vnus è Præfectis maioribus ei exquisitis argumentis suadere cepit, ne fidem impostoribus adhiberet, nè poculum ebiberet; sed omnia incastum. Hic repentè Præfectus in poculum involat & exhaurit. Excanduit scilicet Imperator; & quoniam ere-

Error circa immortalitatem huius vitæ Imperatori

pram

ptam immortalitatem sibi credebat, quâ morte tantam audaciam vindicaret, deliberationem habuit. At Præfectus Imperatorem placidè alloquens, *Occidere me non potes, inquit; nam aeternæ vitæ tibi medicinam. Si autem mori possum, nullum hic est crimen meum; qui non medicinam veram, sed impostorum tibi mendacia. Ex his, quid tecum agant, intelliges.* Imperator his dictis statim acquieuit, & Præfectum suum de prudentia collaudavit. Nec tamen omnino destitit æternam vitam quærere, ut infra videbimus. Vix enim, semel ab hac insaniam correptus, unquam curatur; qui artis chemicæ potissimus esse solet effectus;

Post hæc itaque, cum per ea, quæ diximus, decreta satis providisset Imperio; tandem per Præfectos suos extra Sinicum Imperium missos multa occupavit Regna, Sinæ occidentali ad Libycum objacentia. Vnde reuersus CHANKIENGVS YUEPT, TAVON, TAKIAMque regna sub Imperium esse subjunxit, Imperatorem edocuit. In TAKIÆ regno mons est, quem KIUNG vocant. Ex eo monte CHANGIENGVS attulit arundinum genus quoddam intus solidarum, quarum nodi multum inter se distabant, ceterum sustentandis semibus in baculi vicem aptissime feruentium. Hæc verò Sinici sunt Autoris verba; quibus clarissime describit genus illud cannarum, quod in India BAMBVM MACHO dicitur à Lusitanis, quod marem arundinem sonat; in Sinis autem similes non est reperire. Vnde hoc Regnum prope BENGALAM fuisse crediderim. TAVM verò regnum commemoravit optimorum equorum esse plurimorumque ferax; montes item inibi perinultos continuis niuibus rigere. Hinc Sinica Tabula geographica rectè docet, TIBET regnum ad radices AMASÆI montis esse; imò in ipsis montibus situm. Hinc etiam SVCHVEN Sinica Prouincia cum eo regno confinia habet communia; quæ similiter optimis equis abundat. YUEPTI verò tunc erat, vbi modò TVNGKING est & LAOS; de quibus Atlas noster adeundus, vbi omnia clariùs explicantur. Multa insuper alia rara sunt allata, Sinis nondum visa, quæ Historicus generatim tantum attingit, non singula explicando.

His lætus Imperator animum ad maiora, quam quæ iam meditabatur, adjecit; nec modò ad easdem partes militum submitit auxilia, sed etiam Orientis plagas classibus suis peruestigandi consilium cepit. De quibus primò agam, dum missa auxilia Occidentem petant. Ergo per mare Sinicum, quod Sinæ SANG vocant, Orientem versùs suas

Rr 2.

classes

Imperator
Regnum am-
plificat.

classis emisit. Sed quia de exteris vix aliquid Sinæ scribere dignantur vel scire, idcirco de hac expeditione particulatim nihil habeo dicere. Nec nomina Regionum, e quibus quique oriundi, reperio. Nam Sinica exteris imposita omnia ferè contumeliosa sunt, quippe quæ vel barbaros vel putidos, vel mancipia & quæ sunt generis ejusdem, significant. Vix aliquando propriis exterorum nominibus vruntur. Ita Iapones per contemptum *VOCV, TARTAROS NVCI EV* vocant. Quare decerpere non possum, num in *IAPONIAM, INSULAS LIVSONAS, CELLANVM, LAVAM, CAMBOYAM,* & similia tetenderint loca. Putem vltra *COREAM* fretum *ANIANI* classes etiam penetrasse; quaque Occidenti est maximè obuersa, Americam à Sinis frequentatam. Et hinc fortasse originem illa gens habuit. Nam color, capillorum modus ac faciei faciunt id mihi verisimile; nihil tamen certi reperio. *SIONES* autem, *CAMBOYENSES*, ac vicinas circum regiones à Sinis originem traxisse constat. Vnde litteris quoque Sinicis vruntur, imò & numerorum nomina, vt *SINT*, explicant. Nec dubito, quin olim, vt hodie, mercatores Sinæ nauigauerint etiam vsque ad rubrum mare. Nam nunc quoque maximæ naues *PAN CVM DA CHINA* vocantur. *PAN CVM* autem dicunt, quod Sinicè ligneum sonat Palatium. Nec huius rei parua sunt in India monumenta passim, de quibus alibi plura dixi.

*Tartari bello
petiti.*

Præterea Imperator copijs ad murum magnum agentibus edixerat, vt *TARTARORVM* terras invaderent. Quod vt facerent alacrius, ampla & firmissima castra formâ quadratâ vltra murum magnum excitavit, in quâ si quâ necessitas vigeret, seque ac res suas recipere possent exercitus. Accidit hac res populo non parùm molesta, cui erat imperatum, vt ad tantam fabricam necessaria vndique conveherent. At verò quia publicæ securitatis intererat, captum opus ad exitum adduci; nemo Præfectorum ausus est Imperatorem de populi querelis admonere. Vnus è Præfectis *SUN HUNGVS* cum fidei virtute ac pietate pari magni nominis famam & dignitates aucuparetur; vt à plebe gratiam iniret non hanc modò fabricam, sed & maritima Indicamve expeditionem impedire volebat, & Imperatorem ad Sinicas terras omnes aperiendas & quoquo versum colonias deducendas hortabatur. Imperator ne illi contravenire videretur veleius consilium aspernari; astute in aliam opinionem eum traxit. Missos namque Præfectos aliquot *SUN HUNGVM* convenire jubet, ac cum eo de munimen-

munimentorum expeditionumque reliquarum utilitate colloqui. Qui cum ex eorum dictis Imperatoris voluntatem intelligeret; ne illius gratiâ excideret, sine mora suam opinionem damnauit. Neque hoc tantum; sed ad virgenda cœpta Imperatorem animabat, ad eumque adiens, *Ne, ô Imperator, aiebat, mihi, vili homini (XANTUNG enim regnum mihi natale solum est,) irascere. Ut plerumque sunt homines ex ea provincia; sic & ego rudis sum ac parum perspicax. Non intelligebam adhuc, tantas ex ijs, quæ moliris, quæq; agris, vilitates efflorescere.* De hoc eodem SUNHUNGO scribunt, vt Imperatorem seruaret amicum sibi, licet satis opimâ Præfecturâ fungeretur, amictu tamen ac cibo solito vti utilissimo. Sciebat enim HIAOUM simplicitatem ac modestiam plurimum in suis amare. Alius quidam Philosophus maiori autoritate de hoc cum Imperatore agens, *Non est inquit, hac vera Virtus, ô Imperator, quæ gradum ac dignitatem non tenet suam. Profecto simulator SUNHUNGU s est, & aliud ore promptum, aliud pectore clausum gerit. Neque desunt alia, quibus germanam virtutem explorare possis.* Tunc Imperator illum advocat, & num vero ac ficto animo hæc ageret, interrogat. Ille qui sciret Imperatorem in suis animi submissionem maxime suspicere, neve maiori Præfecto contradiceret; *Consitentem, inquit, habes reum, ô Imperator; ita est, vt Præfectus tuus tibi dixit. Nam verâ illâ germanâque virtute non sum praditus, quâ tibi me seruire consentaneum esset; amor tamen ac prompta voluntas tibi seruiendi faciunt, vt virtutem fingam, meque ipso melior esse studeam, dum modo udesse liceat obsequio tuo.* Imperator hæc audiens homini non modo non irasci, sed etiam de animi candore ac modestiâ collaudatum, in dies pluris facere, atque ad maiores dignitates efferre. Demum anno Imperij decimo ad ad supremam Colai præfecturam exiit. Hic honos ingenium eius prodidit, quod adhuc utcunque malis artibus occultauerat, fallendè peritissimus. Namque paulatim insurgens optimam quamque dignitatem vexare, Præfectos recti tenaces auersari, amicos multos ad honores admittere; magnum denique malum reip. machinabatur, vel turbaturus vel, si potuisset, sibi occupaturus Imperium. Sed Imperatoris felicitas & hoc malum superauit. SUNHUNGHUS enim nondiu stetit in eo fastigio; morte præuentus, quàm destinata exsequeretur.

Inter hæc ingentis illius munitionis fabrica continuabatur; quæ bellum inter Imperatorem ac TARTAROS tandem accendit. Quippe TARTARI, quò fabricam impedirent, crebram irruptionem faciebant

Tartari Regi
mitti.

operasque fugabant. Imperator submissis maioribus copijs per GUEICINGUM, quem summæ rerum præfecit, eidem mandat, vt apertè jam TARTARIS bellum moueat. Pugnatum igitur est in regno TANGUINGENTI TARTARORUM strage. Multi etiam vivi venerunt in victoris potestatem; quos ad Imperatorem misit. Ea victoria magnâ per totum Imperium lætitiâ celebrabatur. Subindè Imperator GUEICINGUM cunctis reliquis Ducibus suprêmâ cum potestate præposuit, omnes vni parere iussit. Præterea datim mandatis, vt victoriam delendis TARTARIS, qui semper fuissent Sinarum hostes, persequatur, parcat nemini, vt eis penitus profligatis, illorum in Sinas irruptiones ac prædâ impediatur. Ipse etiam Imperator ad Victorem exercitum, oculis subiiciendum profectus, vbi TANGU TARTARORUM regnum ingressus est, altissimos illius montes animi gratiâ ascendit. Est TANGU regnum ad Boream XENSIXANSI que provincijs confine, ac paululùm in occasum excurrit; ad ortum, aliquâ ex parte PEKING Provinciam attingit; inter sitientis arena deserta murumque magnum, clausum. CROCEUS fluvius mediam ferè secat; ab Austro tamen in Boream, & inde rursus in Austrum circumvagus, & in Atlante nostro videre est. Illac Imperator venatus, animal quoddam rarum cepit, quod vngulâs quinquepartitas habebat; vnicum verò cornu. Fortasse vnicornis vel rhinoceros fuit. Vt est, eius captura in lætissimum omen accepit; eumque annum, quo captum est animal, Imperij sui primum dici voluit; hanc epocham, primam venationem vocans, ita vt anni postea reliqui à prima venatione appellâtionem traherent. Fuit hic annus Cycli Sinici quadragesimi tertij sextus & quinquagesimus, ante vulgarem Christi epocham centesimus vigesimus secundus, huius Imperatoris decimus.

Anni à primâ venatione venati.

Sub hoc tempus HOAINAN & HEANGXAN reguli rebellionem in Imperatorem meditabantur. Verùm eorum famuli rem ad Imperatorem detulere, priusquam parata essent omnia. Ita maturè oppressi sunt ambo captique. Nè verò cogerentur supplicia subire in rebelles parata, laqueo voluntariam mortem occupauere.

Tartaris iterum illatum bellum.

Eodem tempore cum TARTARIS iterum pugnatum est, iterum à Sinis stante victoriâ. Qui veteri TARTARIA vsque ad YENCHIUM ac KILIENUM montes vastatâ, pervenerunt vsque ad mare, quod nigrum Sinæ vocant, de quo in nostro Atlante plura. Montes autem isti ad Boream XENSIXANSI provincia surgentes, in Occasum excur-

tunt;

erunt. Distant à muro magno plusquam octingenta stadia Sinica, hoc est, quinquaginta circiter leucas. His malis victus HOENSIENSIS; vnus è TARTARORUM Regibus, vt victoris clementiam experiretur, ad Imperatorem à reliquis defecit. Imperator, vt ostentaret vires suas, equitum viginti millia mittit ad eum excipiendum. Deinde, vt illius potentiam distraheret, quinque TARTARORUM Duces tributarios dynastas creat; facta cuique potestate vltra murum magnum urbem more Sinico exstruendi, siotamen, ne alter alteri subessent, sed Sinicum Imperatorem dominum omnes agnoscerent. Tum, vt TARTARORUM terras omnes ipsosque TARTAROS deleteret, triplici cum exercitu illas invadit. Primum exercitum fortissimus GUEICINGUS ducebat; secundum KUPINGUS, tertium LIQUANGUS, optimi Duces: singulis Imperator equitum quinquaginta millia, peditum verò multò plura assignavit, permittens quorsum vellent contra TARTAROS & quacunque tendere; qui quere meos delendo, præclariùs egissent, illis maximam promisit præmia.

*Tres exercitus
in Tartariam
missi.*

QUEICINGUS igitur cum suis TARTAROS insequitur. Ad BAROLBYCUM progressus, ac duo ferè stadiorum millia emensus ad montem vsque TIENQEN victor penetravit. Hunc montem Historicus Sinensis in TATA Regno ponit (TARTARIÆ vult dicere, sed ob R literæ defectum TATA dicit) & in medio TARTARIÆ esse scribit. Sæpe autem Sinæ in suis etiam antiquioribus scriptis TATA TARTARORUM Regnum vocant. Ex quo intelligitur TARTARIÆ, nomen antiquissimum apud Sinas esse; illius nimirum, TARTARIÆ quæ extra IMAOS seu AMASEOS montes ad fretum vsque ANIAN extenditur, quam veterem dicimus, quod nomen reliquæ Asiaticæ TARTARIÆ commune factum. Vltra hos montes progredi non est ausus, arenosis campis obstantibus, de quibus infra. Multos in hac expeditione TARTAROS devicit, & reges omnes vsque ad mare, quod obversum Boreæ, deleuit; omnes eorum cohortes, quas HORDAS vocant, dissipavit. Inde victorijs inclitus domum ad Imperatorem redijt.

Successus primi exercitus.

Secundus

KINPINGUS verò Dux alter per veteris TARTARIÆ ad Boream vergentis planitiem, BARRAPHELIOTEM versus progressus eodem modo insignes à TARTARIS victorias reportavit. Emensus vltra quatuor stadiorum millia, montem etiam LANKIUSIUM superavit. Quin & ingenti ausu campum arenosum transijt ex eâ parte, quâ

quã se ad Boream Sinæ diffundit. TARTARIS infestus & ibidem vastitatem efficiens. Hunc arenosum campum siue desertum Sinæ XAMO vocant, quod tractum arenosum significat. Est autem ingens ac longissimus arenæ sitientis ille tractus; qui Sinam quasi ambit ad occasum. Incipit ad Australes radices LMAI montis circa trigesimum septimum altitudinis gradum; vbi etiam XACHEU Ciuitas sita, quasi dicas, arenosa. Inde ad quinquaginta tres ferè gradus vsque protenditur, per leucas circiter trecentas partim in Boream, partim, & hoc magis, in ortum excurrens continuã propè serie. Ad occasum verò in partes duas diffunditur; vnde desertum maius ac minus nominatur. Ibi SUMAHAN & CASARÀ TARTARIA vetere diuidit. Sinæ SAMAHAN & HOEI regiones vocant; quæ nomina novæne sint an etiam antiquioribus Sinis cognita ignoro: in Sinarum libris ac tabulis geographicis reperiuntur. Hic arenæ tractus in occidentali parte rarior est aliquot leucarum spatio, seu minus arenosus; vbi olim Sinæ duas vrbes LUNGYA & LIENYUNG condidere, quas adhuc est in Sinicis tabulis reperire. Adhucne existent, ignotum. Hæ namque regiones à Sinis hodie non frequentantur. Qui hæc melius intelligere voluerit, Atlantem nostrum extremæ Asiæ consulat; vbi etiam reliquarum regionum, fluviorum ac montium nomina reperiet, antiqua & nova, de quibus in hac Epitome mentionem facimus.

Kinpingus ergo ad finem huius arenosi tractus, quã spectat Orientem, pervenit. Vnde Boream versus processit ad HANHAI, hoc est ad magnum mare. HAN enim magnum, HAI verò mare significat. Quanquam Sinæ non mare, sed lacum in tabulis suis pingunt. Et si verò tractus hic arenosus effundit se longissimè; latitudo tamen eius, quã maxima est, vix triginta leucarum spatium complectitur. Ad his ergo Ducibus duobus TARTARI illi qui toties ad hoc vsque tempus Sinam vexauerant, debellati sunt ac ferme deleti; præsertim illi, qui deserta camporum inter ac Sinicum mare claudebantur. Nec mitiore fortuna sunt vsi, qui colebant intra LANKIUSIOS montes. Hi continuo tractu cum LMAO monte vsque ad mare Boreum excurrunt, & prope arenosos campos in duas series se findunt; quarum altera Orientem, altera Occidentem versus, vtraque tamen in Boream, deflectens immensam aperit planticiem.

Tertij

Dux tertius non perinde rem prosperè gessit, ob viarum ignorantiam magnis circumventus difficultatibus. In montibus, quæ Niu-
che

ete & NIULHANNOMEN, hærenti nulla materies egregij facinoris suppeditavit. Vbi, cum socios suos alibi multa præclare fecisse comperisset, dedecoris impatiens, guttur sibi præscidit, magno totius Imperij luctu. Et hunc exitum habuit LIQUANGUS magnus alioqui dux, & militum animis gratissimus, quippe qui cum illis tanquam gregarius miles arma semper haberet communia, nec eos ut sibi subjectos, sed ut commilitones tractaret. Tam porro liberalem ac profusum in alios fuisse scribunt, ut nihil vnquam vel de stipendijs vel prædis reservaret sibi; distribuens omnia militibus suis.

His bellis confectis Imperator duobus ducibus ac reliquis bene de Imperio meritis omnem illam TARTARIAM, quam arenæ Sinicæsq; murus complectitur, montesq; præterea LANKIUSIOS dono dedit; militibus vrbes militares ac castra exstruxit; duos duces insuper reges creavit. Hinc CARO CATYNOMEN ad externos manasse credo, CATAI namq; terram nigrâ sonat; & ut M. P. Venetus scribit, ira desertum vocatur, quia CATAY regni populis est habitatum. CATAYUM autem Sinicum Imperium esse luce meridiana clarius in nostro Atlante ostendimus. Hinc etiam vrbes ac moenibus munita loca visuntur etiam nunc in veteri TARTARIA, quamvis alioquin TARTARI nullas ædificent vrbes, vagis tentorijs contenti. Sinenfes autem isti ab Imperatore ibi relictî, paullatim Sinicos obliti mores & TARTARORUM commercio affueri atque degenerantes in TARTAROS, etsi multo post tempore, Sinas tamen infestare coeperunt. Inter hæc magus quidam nequissimus à regno CIORIUNDUS, cui XAUKUNGO nomen, ad Imperatorem venit; quem præstigijs multum sibi devinxit, etsi postmodum earum poenas morte velut impostor dedit. Inter alia, quæ dæmonum artibus fecit, illud fuit quod, quoties Imperator optaret, concubinam ei carissimam, CHANGOAM dictam, sed jam mortuam advocabat. Imò nimis credulo Imperatori persuasit, illam non esse mortuam, sed in luna habitare immortalẽ, quia medicinam, quam Imperator sibi pararat ad immortalitatem consequendam, hauserit; sibi verò tanquam spirituum domino licere, quoties vellet, eam è lunâ deductam Imperatori sistere. Autor ei præterea fuit, ut altissimam turrim ædificaret in hunc vnicum usum, ut quoties vellet, cum CHANGOAVOSARETUR; sed cum adesse illam optabat, monuit, ut prius spiritibus faceret. Aliquam diu tenuit hæc consuetudo; cum vel Deo vero abnuente vel dæmone præstigijs non amplius se subjiciente, magia vim suam amisit. Nam Imperatoris

amalia magno eius dolore nusquam apparebat. Tum veterator, ne detegeretur & ignominiam vitaret, alias fingit præstigias. In serico panno causas, cur non veniret amplius, scribit nomine CHANGOÆ increpantis Imperatorem, quod non rite atque ut decebat, se coleret; & hanc scripturam vaccæ comedendam tradit. Simulans deinde se præ timore vix loqui posse, Imperatorem adit; & *Nescio, quod scelus, inquit, vel ego vel tu, ô Imperator admiseric. Mira in hac vacca video; eam, quasi aperiri jube. Videbis & tu planè quod mireris, & cur ad te venire desinat immortalis mulier, intelliges.* Factum, quod petebatur; occiditur vacca, pannus literis exaratus apparet, mira in eo figmenta leguntur. Imperator id quod erat suspicatus, ut in conjectando in primis erat peripicax, diligentius scripturam considerat. et ex formâ & modo literarum facileprehendit, impostoris esse. Quem proinde detectâ fraude vera confitentem poenas meritas dare jubet; morte multatur. Alia multa super hac historia circumferuntur à Sinis, præsertim in comœdijs, quibus argumentum ea præbuit. Sed à Sinensibus historicis non notantur nisi ea, quæ suprâ narravi & ut vera refert Sinica historia. Quæ hoc etiâ loco ponere placuit, ut Europæi videant, nec Sinis Sinones aut Tyanæos defuisse, ac dæmonem ubiq; miseros mortales decipere, cum potest. Vnū non omiserim, quod pro vero notatur, Imperator cum videret amaliā è luna non descendere, cogitavit exstruere turrim, per quam ipse ad lunam eniteretur. Obstitere Præfecti omnes insanis consilijs, sed nequicquam; exsequi se posse credente, quod meditabatur. Vnus architectus, cui turris eura mandata erat, eum ab hac sententia deduxit, evidentissimè demonstrans id fieri nullo modo posse. Dicebat enim se turrim quidè edificaturum; sed ingenti fundamento opus esse, ad quod ponendum totam, quæ patet, Sinam vix imò ne vix quidem suffecturum; terras etiam extra Sinam necessarias esse. Itaq; ne Sinam & Imperium perderet à stultissimo conatu destitit. Sic quandoq; magna etiam ingenia delirant; & ad eò videmus non solos Noachi nepotes delirasse.

*Deprehensus
morte luit.*

*Stultus con-
satus.*

*ingeniosè elu-
sus.*

*Tartari iterū
vocati.*

Dum hæc fierent, TARTARORUM multi, qui Sinarum manus effugerant, IMAUM transgressi montem, per SIZAN sive PRE-IOANNI regnum TIBET ac LAOS regiones ad Austrum petebant. CHANGKIENGUS, cui mandata erat indica expeditio Imperatorem ea dere docet ac rogat, ut missis munerib; & concessis aliquot honoris insignib; reges earum regionum admoneret, ne TARTAROS admitterent imò tanquam hostes Imperij necarent. Sed a regibus neglecta est hæc petitio, fugientes ad se TARTAROS libenter excipientib;. Sperabant enim se ab illis adju-

adjutos posse Sinicum jugum excutere. Quare Imperator GOEICINGO fortissimo duci mandat, ut illos fugientes in Austrum lequatur per eandem, quâ ipsi penetrabant, viam. Quod ille postquam egregiè præstitit, ægritudine oppressus diem suū obiit. Cui subrogatus CHANUS, ut se virtute non inferiorē ostenderet, audacissimè TARTAROS insecutus ingenti clade affecit, & continuò in Austrum illos persequens, longa terrarum, eimensus spatia, usq; ad V & SUM reges venit, & his etiam duobus regnis potitus, in provinciam ea redegit. Parent hodièque Sinico Imperio; jacèntque, qua S U C H U E N provincia Occidentem respicit, ubi modò V sa vrbs est militaris sita.

Lætus Imperator successu rerum; ne populus esset expers lætitiæ, vini fontem adornavit, qui ex palatio fluebat publicæ hilaritati totum diè, Placuit deinde terras illas omnes, de quibus dictum, Occidentales Australèsq; coram invisere. Magnis igitur copijs instructus, ad CHAU ducem primò tetendit, & incredibili celeritate X E N S I S U C H U E N Q; transiens LUNAN pervenit. Inde P E G U descendit; ubi ad Austrum jacens vidit mare. Mox per LAOS penetrans CUMBOIAM occupavit & COCHINAM. Dein litus maris per TUNGKING legens, QUANTUNG pervenit, & cognitâ insulâ HAINANÆ fertilitate, mari trajecto, illam occupavit, & in novem regiones partitus est. Ex illo mari piscatus eï multos vniones tulit. Eaq; propter, primâ regionē, quæ modò K I N G C H E U dicitur, CHUYA I vocavit; quod vnionū littus significat. Nec imèritò. Nam nunc etiâ illud Sinas inter HAINAN & SINAS vnionum multorum est ferax mare. Hinc orientem petens, F O K I E N provinciam penetravit. Quâ se difficiliora obijciēbant loca, ea navibus superabat, quæ pedestri itinere non facillè potuisset. In hoc itinere confecisse eum scribunt Sinæ stadiorum Sinicorum viginti millia, quæ ferè mille & quingentas leucas nostraves conficiunt.

Inter TARTAROS reges, qui clementiâ Sinici Imperatoris experiri maluerit, quàm iram nisi se subijcerent; vnus erat HIZUTU nomine. Is filium suum G E L I dictum ad Imperatorem misit ut in vrbe regiâ Sinicos mores, literas ac politiam addisceret. Erat hic juvenis equorum amans, & more TARTARORUM optimos aliquot alebat domi, quæis pares non habebat regia. Sæpe etiam eques transibat palatium, vnde conspici posset ab Imperatore; cujus in se amorem facile trahebat. Erat enim staturâ procerus corpore robusto, spectandâ prorsus membrorum habitudine; & quod magis est, amabilem quandam gravitatem præferēbat. Ob has dotes Imperator in aulam invitatum stabuli præfectum creavit; addens illi Sinicâ nominatione K I N cognomen, ac si ex Sinicâ esset

Vini fontē

Tartarus stabuli Imperatoris magister

familiã. TARTARI verò sola habent prænomen, pro quibus patris nomine vtuntur, vt in sacris literis in vsu fuisse apud Hebræos legimus. At longè pluris eum fecit in dies, postquam optimam eius indolem, virtutem ac prudentiam cognovit. Ex quo, vt suo loco docebimus, ad summos in Imperio honores peruenit, adeò, vt non equorum modò, sed et hominum fieret magister. Hic mihi videtur primus fuisse, qui familiam TARTARORUM condidit; CHINCHI M. P. Veneto dictam, CHIN Italorum more perinde ut KINO scribenti. Hæc familia deinde Sinicum Imperium totum occupavit, vt fusiùs suo loco, hoc est, cum ad IUENAM familiam nos deducet historia, fauente Deo demonstrabimus. Eodem tempore, quia Imperator maximè gaudebat equis, & his abundat VAN regnum; inde iussit adduci plurimos eisdemque optimos, quos KINO stabuli præfecto tradidit alendos.

Suprà diximus, quemadmodum quàm plurimi è TANGU regno TARTARI salutem in montibus invenerint, Ibi ergo latitantes viribus crevere paullatim, iterumque in planitiem descendere sunt ausi, non quidem Sinam versùs, sed vltra montes, quã respiciunt Boreum mare, His motibus auditis Imperator tres Legatos (i) SUUUS XI NGUS & II OELIUS fuere) misit ad eorum regem, qui pacem illis ac quietem promitterent, si se vellent Imperatorem agnoscere. Rex TARTARUS, cui SUUUS virtus animique magnitudo perspecta, optabat eum ad suas partes sequendas transire. Id negotium GUELIO Sinico duci datum, qui jam antè ab Imperatore ad TARTAROS defecerat. SUUM itaque convenit GUELIUS, & magnos honores opesque sui regis nomine illi promittit. Sed is ut Imperatori fidissimus, non modo GUELIUM non audit, verùm acriter atque increpans, Tu verò perfide, inquit, postquam acceptorum ab Imperatore tuo beneficiorum oblitus, rebellionis adversus dominum ac patriam tuam reus, parentibus tuis aequè ac civibus inimicus factus es; adeò tibi frons perijt, ut alios insuper audeas in consortium impietatis allicere? Ne id calum sinat, vt tantum admittam piaculum! mihi quidem nil magis dolet, quàm quòd hominis tam perfidi aspectu mihi oculos incestare contigerit. De his ubi GUELIUS regem TANGU docuit, seque operam perdere; vehementer iratus, captis contra jus gentium legatis, SUUM in subterraneam specum detrussit, à cibo & potione abstinendum. Scribunt eum aliquot diebus ibi famem pellibus ac pilis, sitim verò nive depulisse. Pellibus autem animalium abundat ea regio; quibus ad vestes, ocreas, inedi-

Legati fides.

cephippiâque conficienda vtuntur; TARTARI. Qui proinde, vnde in ediam sitimque toleraret, ignari ac velut rarum aut divinum suspicientes eum extrahunt, & ad Boréum mare, quod HAN HAI Sinæ indigeant, dimittunt, oviûmque & caprarum, quæ ad sacrificandum vtebantur, pastorem faciunt. Ibi novemdecim ipsos annos vixit; quibus exactis in Sinam, vnde venerat, redijt. Ait historicus Sinensis eum à TARTARI supra mare positum fuisse, Qui loquendi modus insulam aliquam in mari denotat, vel in lacu illo magno, quem in suis tabulis etiam HAN HAI Sinæ vocant. Fortassis est illa insula, quæ Plinio TARTARIA dicitur. Ex his præterea, quæ cum hic tum supra de KLUPINGO dixi, ad Boréum usque mare pervenisse; facile fortasse solvatur dubium illud, vndenam fuerit navis illa INDICA, quæ in GERMANIAM appulit, consule in GALLIA METELLO, & collegâ AFRANIO. De cuius adventu Rex SUECIE, missis etiam aliquot captivis INDIS METELLUM admonuit, ut refert CORNELIUS NEPOS. Fortasse per ANIAN fretum HIAO uis Imperator supplementa idque genus alia suis submittebat; unde credi possit, aliquam navim vi ventorum abreptam fretum, quod Nassavium vocant hodie Geographi, præterijisse, atque inde Samojedæ ac Russiæ litus prætervectam in Sueciam appulisse. Pro certo tamen nihil affirmare sustineam, sitne fretum ANIAN in rerum natura, an secus. Sed ad nostram redeamus historiam.

Imperator de captivitate legatorum certior factus, maximis viribus in TARTAROS movet. Undecim fortissimis exercitibus constabat hæc expeditio. TARTARI tantam vim non ferentes ad montes iterum se proripiunt. Tunc Imperator terris eorum vastatis omnibus, dimissis libellis TARTAROS ad pugnam provocat in hæc verba, *Ipsæ ego Imperator adsum; pugnate mecum; si viri estis; me victo Imperium, quod adhuc toties vexastis, feretis præmium.* At enim cum videret, TARTAROS cavernis suis se montibusque tenere; domum redijt, ad reliquias belli relicto LAO duce LIQUANGI nepote. Referebat LAUS usquequaque suum avum, militum amans eosque tractans liberaliter. Equitandi ac sagittas emittendi peritiâ nemo par ei reperiebatur. Quibus ex artibus Imperator eum etiam fortitudine credebat avo æqualē fore. Ac primò quidem illius insigne specimē edidit, feliciter contra TARTAROS pugnando; à quibus tamen denique captus est. In monte igitur SUNKIO illos adortus tantâ clade affecit, vt Rex TANCU jam

à Duce pastor.

*Navis Indica
olim in Ger-
maniam ap-
pulsit.*

*Undecim exer-
citus in unum
hostem.*

Jam de suis reb⁹ desperaret. Sed nimius eius ardor ac vis inconsulta, quã premebat hostem, victoria cursum inhibuit. Illum namque per montes, quã impedimenta progredi non poterant, insecutus, sagittis tandem atque annonã laborare cœpit. Quodque peius fuit, nihil horum subveliti poterat quò TARTARI viarum peritissimi montes à tergo custodij clauerant. Ea penuria primò *Quo nœ Antium* Sinicum ducem, qui ad TARTAROS transfugerat, advertit. Vnde collectis copijs suis omnia intercludunt montium itinera, Sinicumque exercitum in valle quadam coarctant; in quem ex alto sagittarum imbrem, immunes periculi effundunt & victores modò milites difficili loco deprehensos trucidant, invitantes interim eos, ut sese dederent. Multi ducem elegere potius fortiter pugnando mori, quàm se TARTARIS permittere. Laus tamen suos allocutus, *Ad Imperatorem*, inquit, *velius redire non audeo; & hic, ubi defensionis non est locus, miserè perire velut oves non convenit. Brevis fortassis affulgebit occasio, quã de TARTARIS, inter eos agens vindictam sumam.* Ita se cum suis, qui supererant, deditit.

& deditio.

Hęc clades Imperatorem jam senem fregit, absistentem TARTAROS ultra montes persequi. Terris tantùm intra montes Sinicumque murum optimè providit, ut ab illorum incurfionibus tutum saltem servaret Imperium. Sub hęc *Ctenus* summus tribunorum militarium præfectus, *Lai* amicus, documentum dedit, quàm periculosum iratos Principes alloqui. Nam cum rumor de *Lai* ad TARTAROS defectione, ad Imperatorem allatus esset; ipse fortè adstans & amico favens, *Noui*, ait adhuc *Lai* parentibus suis semper obsequentissimum fuisse. Non rarò etiam pro Imperatore fortiter egit, vitamque suam magnis periculis exposuit. Qui talis est, perduellis esse non potest. Nec enim ego malitia, sed necessitati factum istud imputo. Quin illud fortasse mediatum, ut delusis specie deditiois TARTARIS, suum dedecus illorum cade aboleat. Hęc loquentem Imperator iratus duci in carcerem jubet, multarique poenã, quam *Fuhing* appellant, abscissis illis corporis partibus, quas natura velavit.

Excusatio amici gravior assecurata.

Dum hęc agerentur, Imperium frequentibus latrocinij infestum esse cœpit: in ijs maxime oris, quã Sina Orientem spectat. Plebs enim ab ijs, qui reditus ac tributa exigebant, opprimi se quæsta, secessione arma induerat. Sed hęc pestis in quibusdam locis brevi suppressa est. Cùm enim sine duce essent & armorum tractandorum imperiti, facile vici sunt.

sunt rebelles. Tantus autem deletus eorum est numerus, ut ipsi etiam Imperatorem severitatis poeniteret, dolentem de obtentâ victoriâ, in quâ sibi victo similior videbatur, quàm victori. Verùm ut in posterum his populi malis mederetur; optimas ac severissimas leges tulit, quibus exactorum sævitiam reprimebat. Et quia multi adhuc rebelles supererant in alijs locis; edixit, ne quem milites vel Præfecti necarent, nisi ubi plures quàm duo millia in armis essent. Deinde omnibus ad se redeuntibus culpam condonabat. Quò factum, ut omnes à se mutuò distraherentur tum metu, tum remissæ poenæ spe allecti, ad domum redirent. Hac arte & Imperium à latronibus perpurgavit, & populum Imperio servavit.

*Rebellez d'armé.
16.*

Âno ante vulgarem Christi Epochâ octogesimo quarto è concubina **FILINGUM** filium alterum suscepit Imperator, postquam priorem **GUEJUM** appellatum è legitimâ conjuge suscepisset, & alios è concubinis. Hunc **FILINGUM** natum scribunt post decimum quartum à conceptio-
*proles nata
post 14. men-
sem à conso-
piti.*

ar mensem, quod Imperator in optimum omen accepit, & hanc ob causam illum semper vnicè dilexit. **IAUM** enim alterum futurum sperabat; quem antiquissimum juxtâ & sanctissimum Imperatorem post totidem à conceptu menses in lucem editum scripsimus suo loco. Sed omen illud sinistrum fuisse Imperatori eventus ostendit. Hic enim eius amor, quo in **IAUM**, & **CHIUNG I** Præfecti cujusdam odium, quo **GUEJUM** principem prosequeretur, turbas in Imperio excitavit. Nam ab his duobus initijs profecta calamitas **GUEIUM** Principem Imperatorémque vexavit.

Accidit enim, ut in vrbe regia multi ac præcipuè mulieres maleficis artibus carminibusque plurimum se dederint; quibus virorum præsertim animos excantabant, seque venustiores quàm erant mentiebantur.
*Præstigia ac
philtre apud
Sinas.*

Ex his nonnullæ in **GUEI I** Principis irrepsere palatium, sed ignorantis; quippe quem bonâ indole ac pium scribunt fuisse. Sed cum jam ad virilem ætatem pervenisset, his præstigijs fascinatus totum se voluptatibus dedit. Inter reliqua memoriæ proditum est inventam hinc medicinam fuisse, **KUAM** Sinis dictam, quam si quis fortè propinatam sumeret, ita mulieris propinantis amore capiebatur, ut sine illâ esse non posset. Varias etiam agritudines imò & mortem efficere, queis vellent, poterant. Hac medicinâ **L IUM** Imperatoris filium è concubinâ genitum eï novemdecim non amplius annos nato, cum vxore, filijs ac filiabus, salvo duntaxat uno nepote, interiisse reperio. Causam tot-
fune-

funerum referunt in similitudines, quæ L I U N inter & G U E I U M erant, & præcipuè in mulierum æmulationes; inde L I U M à faultricibus G U E I U TOXICO sublatum, G U E I O tamen, si fas est credere, insciens. A J U N T præterea ligneas quasdam statuas ab his magis esse defossas, quibus supra terram ubi latebant, sacrificantes, præsertim mulieres meliorem locum ac sortem petebant. Inde tamen inter ipsas veneficas nata est discordia, cum quæque alteri invideret, quod ipsa non posset obtinere. Hinc rixæ, hinc æmulationes, hinc mutua demum accusationes. Quæ res postquam ad aures Imperatoris pervenit; cum eam primò nullius esse momenti putaret, nec fidem nec remedium adhibuit. At subinde cum secundum quietem ligneas magno numero statuas baculos manibus tenentes videret, à quibus vapulabat; expurgiscens tanto affectus est horrore, ut ægritudinem inde conceperit, ex qua nūquam postea bene convaluit. C H U N G U S G U E I U capitalis adversarius; hanc illius perdendi occasionem nactus, Imperatorem conveniens, *Nullum mihi dubium est, inquit, quin tibi, ò Imperator, propinata sit pestilens medicina. Suadeo proin, ut his tam perniciosis artibus obviam eas, ne majoribus in dies augeamur damnis.* Hoc audito Imperator ei dat negotium, ut secretissimè inquirat, in conscios animadvertat, & tandem, qui quævecunque noxias artes sequerentur, exstinguat & funditus deleat. C H U N G U S nulli operæ parcens, denique palatium G U E I U Principis ingreditur; ubi multas & statuas & sagas reperit. Vnde ad Imperatorem rediens, *Nusquam ait plures statuae inveniuntur & saga, quam in Principis palatio.* Addidit inibi K U E quoque medicinæ se reperisse officinam. Se autem ad eam rem conferre non audere maiorem diligentiam; ne in Principem malum redundaret, in quem nihil iuris haberet. Interea tamen Principem arctissimè tenet custodiâ, omnesque vias intercludit ei, ne quâ elapsus ad Patrem, tutâ fide rem aperiret. Non sefellit Principem ea machinatio. Quare non mediocriter verens G H U N G I nequitiam, pessimum accipit ab irâ consilium; illumque ad se vocatum cum Præfectis ei faventibus, quibus huius inquisitionis cura demandata erat, omnes per famulos suos necat. C H U N G U M verò suâ ipse manu obtruncat, ita prius increpans. *Perfide! non satis tibi erat hucusque in Imperio contra patrem meum multa nequissimè machinatum fuisse, nisi etiam discordias illum inter & me sereres? Morere, perfide, morere! à multo jam tempore vivis, indignus vitâ, morte dignissimus.* S U U E N I U S vnus è Præfectis solus evasit incolumis, & Imperatori rem omnem exposuit, Prin-

*Odiū causas
accusandi
subministrat.*

*Malum in au-
thorem redi-
dit.*

Princeps interea, quò patris vitaret iram, primùm profúgit è palatio. Imperator multos miserat, qui eum ad se vocarent. Sed, ut erant à *Confitum scilicet* S U U E N I O edocti, omiſſà legatione, ad Imperatorem redeunt, nunci- antes G U E I U M rebellem copias cogere, quèis regiam urbem capiat. Imperator miſſo juſto exercitu ex urbe regia; imperat ut filium capiant vivum, ſi poſſint; ſin, eum vnà cum ſuis necent. Facile illis militibus fuit, paucos Principis ſervos & inermes in fugam dare; ſed ab ijs cap- tus eſt nemo, nec ipſe Princeps.

Tres interea ſenes Philoſophi ac Præfecti ad Imperatorem ſchedium dant, in quo tota huius tragoediæ luculenter exponebatur historia. *Pugnatur à Philoſophis.* C H I U N G I nequitiam ac malas artes deteſtantur; Principis verò fa- ctum, ut erat, explicant. Negant ab eo militem ullum colligi aut col- lectum eſſe; rebellionis crimen ei nunquam in mentem veniſſe, nec alie- no unquam à patre fuiſſe animo; quicquid fecerit, neceſſitatis crimen eſſe, non voluntatis; nec aliud ſpectaſſe, quàm, ut odia C H I U N G I vita- ret ac fraudes, qui falſis Principem circumveniebat criminibus, nullà purgandi ſui relicta facultate, ne ad patrem adiret, impediens; ſeque à multo tempore ſcire liquidò, C H U N G U M ac Principem ſimultates & odia exercuſſe; quæ verò per magos agebantur, illo neſciente acta, & mulierum, non Principum eſſe crimen.

His utcunque placatus Imperator deſijt filium perſequi; non tamen ad ſe vocavit, nec indubitanter innocentem data venià pronuncia- vit; quòd eum illà caritate, quà debebat, haud diligeret, in F I L I U M omni affectu translato. G U E J U S videns, ſe non admitti nec revocari, ſibi guttur ipſe præſcidit, ut verior eſt opinio; licet alij ſcribant ad TAR- *Mors ultronis filij.* T A R O S profugum ſalutem ſuam in tuto poſuiſſe. Quippe mortuo Imperatore quidam è T A R T A R I A venit, qui ſe G U E J U M ferebat, ut in ſubſequenti Imperatore narrabo. Imperatrix audita filij morte, ſu- *et Matris ob filium.* ſpendio vitam finiit, dolori ſuccumbens, & amiſſo filio ſuperſeſſe nolens, ne alteri ex concubinis, cujus filius imperium obtineret, ſubijcere ſe, cogeretur. Interea de magis ſevera inſtituitur inquiſitio; reperiuntque Præfecti, G U E J U M carere crimine, atque à C H U N G O in multis falſò accuſatum & nequiſſimè læſum fuiſſe. Quam ob cauſam Imperator cognitâ ejus nequitia, quòd in illum jam mortuum animadvertere non licuit, totam ipſius ſtirpem delevit; S U U E N I U M verò conſcium vi- vum exuri juſſit. Deinde, ut G U E J U M filium fleret in quodam palatij lacu domum extruxit, in qua eodem ferè modo, quo D A V I D filium

Domus des-
derij.

Agricultura
ab Imperatore
exculta.)

Studium au-
diendi verita-
tis.

ABSOLONEM, questu defunctum prosequatur. Ex quo desiderij & expectationis domus est nominata. Imperium quoque universum, nunciata GUEI I Principis sorte luxit.

Post hæc Imperator etsi valerudinaris, anno ante obitum tertio, abjectis alijs curis, agricultura se dedit. Ibi terram ipsemet ferro subigere, glebas frangere, jactare semen ad Imperij totius exemplum. Tum agri colendi peritiores undique conquirens, per totum Imperium ire jubet, ac reliquis vera agricultura præcepta tradere. Illi opportuniora instrumenta habilioraque ad rem agrariam repperunt, multaque alia præclara, quæ ad agriculturam spectant, sub Imperatore agricolâ, inventa sunt. Ut jam mirari desinam, ab aratro quondam sordidatos aliquos ad Imperium ascendisse, cum videam Imperatores ab Imperio ad aratra descendere; imò cum ipso Imperio aratrum etiam gubernare.

Fuit, cum convocatos magistrat⁹ ac Præfectos omnes alloqueretur in hunc modum. *Nihil non expertus sum, inquit, eorum, quæ vita mortalium evenire solent. Bella multa confeci, regna obtinui; sed sine dubio civis interim meos in multis offendi vexavi que. Vix enim fieri potest, ut bellaveges gerant, quin suos vexent, etiamsi occupent aliena. De me quidem factor, in multis me delirasse. Verum quæ facta sunt, quæ revocentur & in facta fiant, via nulla retro est. De his modo loquendum non est, sed dolendum. Cur vos adesse velim, illud est, ut planè atque ex animi sententia, procul assentandi obsequio dicatur, num quid adhuc fiat in Imperio, unde populus opprimi se, jure queri possit. Hoc, inquam, liberè mihi dicatur velim; ut, si quid est, quod emendatione indigeat, id quàm plurimum aboleam. Hic unus è primis Præfectis CINCINEUS nomine, Multos non modo audit, inquit, verum etiam alii, qui de proroganda vita præceptis disputant. Hoc, ô Imperator, probare non possum. Quantum in hoc laboravisti? quantos sumtus fecisti? Minimo tamen minus adhuc effectum est; quin imò mendaces & impostores fuisse vel ipse nunc agnosci. Etas te tua, jam decrepita jam morti vicina moneat, ut his tandem finem facias. Hoc nihil gratis nobis potes facere, nihil quod optemus magis. Tunc Imperator, Sic est, ut ait, subjicit; adhuc ab istis impostoribus deceptus fui, sed me à culpâ proximè illis credentis. Nunc experimento plius uno fraudes eorum ac mendacia deprehendo. Jam proximè absum à morte, quam vitare posse sperabam. Multum in hoc deliravi; maximos sumtus feci; quibus hoc unum consecutus sum, ut à canis mei agridudinem hucusque arcuerim. Et in hoc valere hanc artem non dubito; ad immortalitatem verò comparandam.*

minimè. *Quamquam ne sic quidem culpâ careo, qui, cùm unus artis magister suffecisset ad tuendam valetudinem, magnis impensis eorum greges aluerim. Sed nunc, ut suades, hos impostores missos faciam; neve alij me decipiant, eorum arti per Imperium nec locus nec usus esto.* Itaque interdixit omnibus, ne illâ usquam uterentur, sed penitus delere non potuit. Nam hodièque fidem apud Sinas habet.

Inter hæc TANUS YENIS regni regulus Imperatoris frater, videns eum esse jam summâ senectute, nullumque habere filium id ætatis, quæ ad gerendam remp. maturusset, missâ legatione petijt, ut se admitteret in palatium, quod idem erat atque imperij successionem expectere. Imperator petitionis insolentiam indignatus, fratris legatos necari jubet. In ipsum porro nihil molitus est; sed ut omnem fastigij spem ei præcinderet, FILINGUM filium septennem, successorem declarat. Nam hunc, uti dictum, amabat impensè, & quia in eo ætatis flore jam robusto erat corpore, firmâ membrorum constitutione, optimoque ingenio, ab omnibus amabatur. Rei cardo in eo versabatur, ut bonum, ac fidelem tutorem illi reperiret; & quoniam à multo jam tempore QUANGUM noverat KIÛPINGI fratrem, fide ac prudentia insignem, hanc ei tutelam decrevit. Quod ut fieret rectius, totam CHEUCUNGI qui sub CHEUA familiâ, ut diximus, optimus Imperatoris CHKNGI, tutor fuerat, historiam in cubiculo, in quo somnum capiebat, depingi curat. KEUYAM deinde FILINGI matrem de multis criminibus fictis verisque increpitam addixit morti, quam ipsa sibi consciceret. Admirantibus qui aderant, insolentiam huius iudicij, quo filius imperare, mater mori juberetur; Imperator ita respondit. *Quod modo ago, post intelligetis. Usque ad hoc tempus, ut nostra narrant historia, saepe turbatum est a matre pueri Imperatoris, imperium. Tales femina plerumque insolenter efferentes sese, puero contempto, sibi arrogunt imperium, voluptatibus serviunt, omnia pro libidine agunt. Nemo est, qui eas coercere possit. An LIUHEUÆ, quæ atavi mei conjunx fuit, historiam ignoratis? Moriatur igitur hæc, ne turbet imperium, Adeo nec proximi sanguinis commiseratio nr̄bpros movet.*

Ceterum ingravescente jam morbo, QUANGUS ad Imperatorem visendum ingressus, & animo commotus acerbissimè flevit. Tum inter lacrimas eum affatas, *Nihil, ut video, jam est, inquit, quod speres. Ad eum namque rerum tuarum articulum venisti, quem nec tuâ virtute, nec totius Imperij potentiâ mutare potes, ineluctabili reip. malo. Hoc unum,*

Ti 2

supereſt.

Legati ambiosi fratris necatis

Filius regnum obtinet, mater mori juberetur.

Honoris fuga. Superest, ut nobis dignum te, dignum imperio successorem relinquant. Tunc Imperator in ipsa morte sui similis decretique constans, *An hic denuo depictam historiam contemplatus es?* inquit; ecce **FILINGUM** filium imperij heredem esse jubeo, tu tutor esto; quod omen Celo placeat! alterum **CHOUGUNGUM** futurum credo. Cujus verba **QUANGUS** excipiens, *Meliores, ait, me quare; neque hunc erit operosum invenire.* **KINGELIUS** est ille; huic munus istud debetur, qui virtute superior est omnibus. Fortè **GELIUS** adstabat, & ad sui commendationem præfatus, *Id ego verò nullo pacto,* inquit; *admittam. An ignoras me non Sinam sed exulem esse TARTARUM? Cujus rei fiduciâ Sinis me præferri pariter sapientibus?* Imperator amborum modestiâ lætus, mox **FILINGUM** imperij successorem pronunciat, qui modò ætatis octavum expleret annum. **QUANGUM** verò summâ donatum præfecturâ, dat filio tutorem; **GELIUM** supremum militum ducem creat. Ita duobus his præfectis optimis filio contraditis satis cautum credebat; ipsi posterus dies supremus fuit. Erat **HIAGUUS** Imperator nulli sanè secundus in Sinis; sed in sectandis longioris vitæ præceptis plusquam aniliter superstitiosus, Cujus adipiscendæ causâ illis hominibus qui æternum victuri dicebantur, sumtuosissima templa non modò intra fines imperij, sed foris etiam construxit, In quibus **CAMBOYANUM** illud eminet, sexies mille constans columnis lapideis, ab hoc, nisi me conjectura fallit, etiam Imperatore exstructum. Scribunt enim Sinæ, ad Libycum ab eo structam esse magnificam ædem, pro qua singuli Præfecti singulas columnas miserint ex eodem saxo, eadèmq; magnitudine, ornatas corceco serico, quò magis Imperatori arriderent. Hinc Imperator iste, nullâ suâ injuriâ idololatriæ apud Sinas autor dici queat; licet ea secta, quæ apud Sinas etiam nunc hæret ac metempsychosim, sive animarum ex vno in aliud corpus transitionem admittit, post Christum natum in Sinam infusa sit. Sed de hac in secundâ Decade, Deo favente, plura. Ante hunc autem Imperatorem apud Sinas erat una omnium communis religio, quam literatorum seu philosophorum vocant. Non quòd à **CONFUTIO** sit inventa, quia multò ante hunc philosophum exlittit; sed ab illo composita. Nulla idola agnoscebat ea secta; unum & solum numen venerabatur, **XANTINOMINATUM**, ut jam docuimus, Exin paullatim in errores lapsi Sinæ, multos homines colere cœperunt, ut Heroas, Præterea montium fluviorumque ac rerum aliarum spiritus tutelares venerabantur. Ac primùm quidem homines non è vul-

Templum magna magnitudi-

go, sed facinore aliquo inclitis exstructis fanis proponebant in exemplum ut etiam nunc faciunt; non tamen instar Numinum eos adorabant. Etsi postmodum aliquid numinis antiquis statuis inesse credens posteritas, eis Numinum honorem habuit. Parentibus etiam atque cognatis ab hujus gentis incunabilis hucusque templa semper exstruere, SUTANÆ dicta; nullā tamen impositā statuā vel figurā. Id eò fiebat, ut ex obsequio, quod vitā functis impenditur, discerent filij, quo modo parentibus vivis esset obsequendum. Nullus ibi Numinis cultus, sed tantum civiles ceremoniæ. Id adeò patet vel ex ipso Confutio; qui pluribus locis boni regiminis formam ex his ceremonijs pendere docet; ex ordine autem, qui in illis servatur, ordinem inter principes, Præfectos ac subditos colligit, è ritibus ritus, quibus regnum gubernandum; ex obsequio obsequium, quo parentes, ac majores nostros afficere Principesque debemus. Affert id genus alia multa; ex quibus satis constat, Sinas non adeò hebetes esse, ut paullò antè mortuum avum vel patrem matrēve, filium, fratrem aut sororem vel denique alium quemcumque consanguineum, ut Numen venerentur. In aula verò illā (sic Sinæ nominant) omnium sunt scripta nomina totidem tabellis, quot sunt mortui ex vnā quapiam familiā; non vnus tantum aut alterius. Vnde potiùs grati animi memoriam his ceremonijs se referre docent. Neque vero est simile, omnes suos ab illis Numinis loco coli; cùm istæ jam aulæ fuerint, quo tempore nulla dum admittebant idola, quæ nec jam secta philosophorum admittit.

Parentibus mortuis habitus honores, sed non divini.

MAR: